

Rimliqlargha

Rosul Pawlus Rim shehiridiki jamaetke yazghan mektup

¹ Rosulluqqa tallap chaqirilghan, Xudaning xush xewirini jakarlashqa ayrip teyinlen'gen, Mesih Eysaning quli bolghan menki Pawlustin salam! ■

² Xuda bu xush xewerning kélishini xéli burunla peyghemberliri arqiliq muqeddes yazmilarda wede qilghanidi. ■ ³⁻⁴ Bu xush xewer Öz Oghli,

yeni Rebbimiz Eysa Mesih toghrisididur; jismaniy jehettin U Dawutning neslidin tughulghan; birdinbir pak-muqeddes Roh teripidin ölümdin tirildürülüş arqiliq «küch-qudret Igisi Xudaning Oghli» dep körsitilip békitilgen; □ ■ ⁵ U arqiliq, shundaqla Uning nami üçün barliq eller arisida Xudagha étiqadtin bolghan itaetmenlik wujudqa keltürülüşke biz méhir-shepgetke we rosulluqqa

■ **1:1** Ros. 9:15; 13:2; Gal. 1:15. ■ **1:2** Yar. 3:15; 22:18;

26:4; 49:10; Qan. 18:15; 2Sam. 7:12; Zeb. 132:11; Yesh. 4:2; 7:14; 9:5; 40:10; Yer. 23:5; 33:14; Ez. 34:23; 37:24; Dan. 9:24; Mik. 7:20. □ **1:3-4** «jismaniy jehettin u Dawutning neslidin tughulghan» — mushu «Dawut» bolsa Dawut peyghember, yeni Israilgha padishah bolghan Dawut. Nurghun peyghemberler Mesih Dawutning ewladidin bolidu, dep bésharet bergenidi. «birdinbir pak-muqeddes Roh» — grék tilida «pak-muqeddeske tewe bolghan Roh» dégen söz bilen ipadilinidu. Bizningche, shübhisizki, Xudaning Öz Muqeddes Rohini körsitidu; bezi alimlar bu ibarini Mesih Eysaning öz rohini bildüridu, dep qaraydu. ■ **1:3-4** Mat. 1:1; Luqa 1:32; Ros. 2:30; 13:23; 2Tim. 2:8; Yesh. 9:5; 44:6; 54:5; Yuh. 2:19; Rim. 9:5; 1Yuh. 5:20.

muyesser bolduq; □ 6 Siler ular arisida, Eysa Mesih teripidin chaqirilghansiler. □

7 Shunga, Xuda söygen we U «muqeddes bendilirim» dep chaqirghan Rim shehiridiki hemminglarga, Atimiz Xudadin we Rebbimiz Eysa Mesihdin méhir-shepçet we aman-xatirjemlik bolghay! ■

Teshekkür duasi

8 Aldi bilen men Eysa Mesih arqiliq hemminglar üçün Xudayimgha teshekkür éytimen; chünki silerning étiqadninglar pütkül alemge pur ketti. □

9 Öz Oghli toghrisidiki xush xewerde chin roh-qelbim bilen men xizmitini qiliwatqan Xuda Özi

□ 1:5 «Uning **nami üçün barliq eller arisida Xudagha étiqadtin bolghan itaetmenlik wujudqa keltürülüşke biz méhir-shepçetke we rosulluqqa muyesser bolduq**» — «eller» mushu yerde Yehudiy emes ellerni körsitidu. Tewratta bezide Yehudiylargha nisbeten «yat eller» dep terjime qilimiz. «Xudagha étiqadtin **bolghan itaetmenlik wujudqa keltürülüşke...**» — grék tilida sözmusöz peçet «étiqadning itaiti üçün...» déyilidu. □ 1:6 «**Siler ular arisida, Eysa Mesih teripidin chaqirilghansiler**» — «ular arisida» — yeni Mesihke étiqad qilghan yat eller arisida. Démek, Rimliq étiqadchilar del rosul Pawlus ularning xizmitide bolushqa chaqirilghan kishilerdindir. «Eysa **Mesih teripidin chaqirilghansiler**» — bashqa birxil terjimisi: «Mesihke mensup bolushqa (Xuda teripidin) chaqirilghan...». ■ 1:7 1Kor. 1:2; Ef. 1:1. □ 1:8 «**silerning étiqadninglar pütkül alemge pur ketti**» — Rim impériyesidikiler Rimning qanuni boyiche: «Impératori «Qeyser»ni «Reb Xuda» dep étirap qilishqa mejbur idi. Shunga «Eysa Mesih Rebbimdur» dep étirap qilghuchilar qattiq qarshiliqqa we köp qétim dehshetlik ziyankeshlikke uchrashqa bashlidi. Paytexti Rim shehiridiki puqralardin bezilirining Mesihke baghlan'ghanliqi: «Rim shehiride Mesihke egeshküchiler bar iken!» dep dunyani zilzilge keltirgenidi.

méning dualirimda silerni shunche üzlüksiz eslep turghanliqimgha guwahtur. □ ■ **10** Men dualirimda, mumkin qeder Xudaning iradisi bilen silerning yéninglarga bérishqa axir muyesser bolushqa hemishe ötünimen. ■ **11** Chünki men silerni birer rohiy iltipatqa ige qilish arqiliq mustehkemlesh üçün siler bilen körüshüshke intayin teqez-zamen; □ ■ **12** yeni, men aranglarda bolsam, bir-birimizning étiqadidin özara teselli we ilham alalaymiz démekchimen.

13 Qérindashlar, men silerning shuni bilishinglarni xalaymenki, bashqa yerdiki elliklarning arisida xizmitim méwe bergendek, silerning aranglardimu xizmitimning méwe bérishi üçün yéninglarga bérishni köp qétim niyet qildim, lékin бүгүн'giche tosalghugha uchrap kéliwatimen. □ ■ **14** Men herqandaq ademlerge, meyli Yunanliqlar we yat taipilergé, danishmen we nadanlarga

□ **1:9** «Öz Oghli toghrisidiki xush xewerde chin roh-qelbim bilen men xizmitini qiliwatqan Xuda...» — grék tilida «chin roh-qelbim bilen» peqet «rohimda» déyilidu. «xizmitini qiliwatqan Xuda...» — «xizmiti» mushu yerde grék tilida alahide «rohiy xizmet» yaki «kahinliq xizmet»ni körsitidu. ■ **1:9** Rim. 9:1; 2Kor. 1:23; 11:31; Gal. 1:20; Fil. 1:8; 1Tés. 2:5; 2Tim. 1:3.

■ **1:10** Rim. 15:23,32. □ **1:11** «rohiy iltipat» — Muqeddes Rohtin kélidighan alahide, möjizilik qabiliyettin ibarettur. Mesilen, «1Kor.» 12-14-bablarni körüng. ■ **1:11** Rim. 15:29; 1Tés. 3:10.

□ **1:13** «silerning shuni bilishinglarni xalaymenki...» — bu sözler adette Rim impératori yarliq chüshürgende ishlitidighan ibare idi. Rosul Pawlus töwendiki gépini «Alem impératori Eysa Mesih»din kelgen dep puratmaqchi oxshaydu. Eyni sözler «shuni bilmeslikinglarni xalimaymenki,...». «ellikler...» — barliq Yehudiy emes milletler, «yat eller», «taipiler». ■ **1:13** 1Tés. 2:18.

bolsun, hemmisige qerzdarmen. □ ■ 15 Shuning uchün imkaniyet munga yar bersila men Rimdiki silergimu xush xerwerni yetküzüp bayan qilishqa qizghinmen.

Xush xewerning zor qudriti

16 Chünki men Mesih toghrisidiki bu xush xewerdin hergiz xijil bolmaymen! Chünki u uninggha ishen'güchilirining hemmisini, aldi bilen Yehudiylarni, andin kéyin Grékleri niyatqa érishtüridighan Xudaning küch-qudritidur! □ ■ 17 Chünki *xush xewerde* étiqadqa asatlan'ghan, Xudaning birxil heqqaniyliqi étiqad qilghuchilargha wehiy qilin'ghandur. *Muqeddes yazmilarda* yézilghinidek: — «Heqqaniy adem

□ 1:14 «... herqandaq ademlerge, meyli Yunanliqlar we yat taipilerge, danishmen we nadanlarga bolsun...» — mushu yerde «yat taipiler» Yunanliq emeslerni yaki shu dewrdiki «medeniyyet belgisi bolghan Yunan tili»ni sözliyelmeydighan «mediniyetsizler»ni kösitidu. «men... hemmisige qerzdarmen» — buning menisi belkim «hemmisige xush xewerni yetküzüşke qerzdarmen» bolsa kérek. ■ 1:14 1Kor. 9:16. □ 1:16 «Mesih toghrisidiki bu xush xewer» — grék tilida «Mesihning xush xewiri» dégen sözde ipadilinidu. «Grékler» — (yaki «Yunanliqlar») mushu yerde barliq Yehudiy emes milletler yaki elliklerge wekil kélidu. «...niyatqa érishtüridighan Xudaning küch-qudritidur» — «niyat» dégen Xuda ademni gunahini kechürüp, uningdin qutquzup, menggülik hayatni ata qilishini körsitidu. ■ 1:16 Zeb. 40:9-10; 1Kor. 1:18; 15:2; 2Tim. 1:8.

ishench-étiqadi bilan hayat bolidu». □ ■

Insaniyetning chüshkünlik jeryani

¹⁸ Chünki heqqaniyetsizlik bilan heqiqetni basidighan insanlarning barliq iplasliqigha we heqqaniyetsizlikige nisbeten Xudaning qaratqan ghezipi ershtin ochuq wehiy qilinmaqta.

¹⁹ Chünki insanlar Xuda toghrisida bileleydighan ishlar ularning köz aldida turidu; chünki Xuda hemmini ulargha ochuq körsitip bergen

■ ²⁰ (chünki dunya apiride bolghandin béri Xudaning közge körünmes özgichilikliri, yeni menggülik qudriti we birdinbir Xuda ikenliki Özi yaratqan mewjudatlar arqiliq ochuq körülmekte, shundaqla buni chüshinip yetkili bolidu. Shu sewebtin insanlar héch bahane körsitemeydu) ■

²¹ — chünki insanlar Xudani bilsimu, uni Xuda dep ulughlimidi, Uninggha teshekkür éytmedi; eksiche, ularning oy-pikirliri bimene bolup, nadan qelbi qarangghuliship ketti. ■ ²² Özlirini danishmen qilip körsetsimu, lékin eqilsiz bolup chiqti;

²³ chirimas Xudaning ulughluqining ornigha chirip ölidighan ademzatqa, uchar-qanatlargha, töt ayaghliq haywanlargha we

□ **1:17** «xush xewerde étiqadqa asaslan'ghan, Xudaning birxil heqqaniyliqi étiqad qilghuchilargha wehiy qilin'ghandur» — bashqa birxil terjimisi: «xush xewerde Xudadin kelgen, bashtin axir étiqadqa asaslan'ghan bir heqqaniylik ashkarilan'ghandur». «Heqqaniy **adem ishench-étiqadi bilan hayat bolidu**» — «Hab.» 2:4. ■ **1:17** Hab. 2:4; Yuh. 3:36; Rim. 3:21; Gal. 3:11; Fil. 3:9; Ibr. 10:38. ■ **1:19** Ros. 14:17. ■ **1:20** Zeb. 19:1-2. ■ **1:21** Qan. 28:28

yer béghirlighuchilargha oxshaydighan butlarni almashturup qoyghanidi.■

24 Shunga Xuda ularni qelbidiki shehwaniy hewesliri bilen iplasliq qilishqa, shundaqla bir-birining tenlirini nomusqa qaldurushqa qoyup berdi. 25 Ular Xuda toghrisidiki heqiqetni yalghan'gha aylاندurdi, Yaratquchining ornigha yaritilghan nersilerge choqunup, tawap-taet qilghanidi. Halbuki, Yaratquchigha teshekkür-medhiye menggüge oqulmaqta! Amin!

26 Mana shuning üçün, Xuda ularni peskesh shehwaniy heweslerge qoyup berdi. Hetta ayallarmu tebiy jinsiy munasiwetni gheyriy munasiwetke aylاندurdi; □ ■ 27 shuningdek, erlermu ayallar bilen bolidighan tebiy jinsiy munasiwetlerni tashlap, bashqa erlerge shehwaniy hewesler bilen köyüp pishidighan boldi. Erler erler bilen shermendilikke kirishti we netijide ularning muxalip qilmishliri öz béshigha chiqti.

28 Ular Xudani bilishtin waz kéchishni layiq körgenliki tallighanliqi üçün, Xuda ularni buzuq niyetlerge we nalayiq ishlarni qilishqa qoyup berdi. 29 Ular herxil heqqaniyetsizlik, rezillik, nepsaniyetchilik, öchmenlikke chömüp, hesetxorluq, qatilliq, jédelxorluq, mekkarliq we herxil betniyetler bilen toldi. Ular ighwager, 30 töhmetxor, Xudagha nepretlinidighan, kibirlik, maxtanचाq, chongchi, herxil

■ 1:23 2Pad. 17:29.

□ 1:26 «ayallarmu **tebiy jinsiy munasiwetni gheyriy munasiwetke aylاندurdi**» — grék tilida

«ayallarmu jinsiy munasiwetni tebiy qanuniyetke xilap munasiwetke aylاندurdi» déyilidu. ■ 1:26 Law. 18:22,23.

rezilliklarni oylap chiqiridighan, ata-anisining sözini anglimaydighan, ³¹ yorutulmighan, wediside turmaydighan, köyümsiz we rehimsiz insanlardur. ³² Ular Xudaning shulargha bolghan adil hökümini, yeni shundaq ishlarni qilghuchilarning ölümge layiq ikenlikini éniq bilsimu, bu ishlarni özliri qilipla qalmay, belki shundaq qilidighan bashqilardın söyünüp ularni alqishlaydu.■

2

Xudaning hökümi

¹ Emdi ey bashqilarning üstidin höküm qilidighan insan, kim bolushungdin qet'iynezer bahane körsitelmeysen; chünki bashqilar üstidin qaysi ishta höküm qilsang, shu ishta öz gunahingni békitisen. Chünki ey hökümchi, sen özüngmu ulargha oxshash ishlarni qiliwatisen.■ ² Bizge melumki, Xudaning undaq ishlarni qilghanlar üstidin höküm chiqirishi *mutleq* heqiqetke اساسlan'ghandur.

³ Shunga, i shundaq ishlarni qilghanlar üstidin höküm chiqarghuchi, shundaqla shuninggha oxshash ishlarni qilghuchi insan, özüng Xudaning hökümidin qachalaymen dep xiyal qilamsen?

⁴ Yaki Xudaning méhribanliqining séni towa qilish yoligha bashlaydighanliqini héch bilmey, uning méhribanliqi, keng qorsaqligi we sewr-taqitining molluqigha sel qarawatamsen?■ ⁵ Eksiche, towa qilmaydighan jahilliqing we tash yüreklikingdin,

■ **1:32** Hosh. 7:3. ■ **2:1** 2Sam. 12:5; Mat. 7:1; 1Kor. 4:5. ■ **2:4** 2Pét. 3:15.

Xuda adil h k mini ayan qilidighan ghezeplik k ni  ch n sen  z b shingha chüshidighan ghezipini toplawatisen.■

⁶ Xuda herkinge  z emellirige yarisha ish köridu.■ ⁷ Yaxshi ishlarni sewrchanliq bilen qilip, shan-sherep, h rmet- htiram we baqiyliqni izdigenlerge U menggülük hayat ata qilidu;□⁸ l kin shexsiyetchilerge, heqiqetke ten bermey, eksiche heqqaniyetsizlikke egeshkenlerge ghezep-qehr yaghdurulidu;■ ⁹ yamanliq qilidighan barliq jan igisige, aldi bilen Yehudiylargha, andin Gr klerge k lpet we derd-elem ch shidu; □¹⁰ biraq, barliq yaxshiliq qilghuchilargha, aldi bilen Yehudiylargha, andin Gr klerge shan-sherep, h rmet- htiram we aman-xatirjemlik teqdim qilinidu. ¹¹ Chünki Xudada ademning yüz-xatirisini qilish yoqtur.■

¹² — chünki Tewrat qanunini bilmey gunah sadir qilghanlarning herbiri Tewrat qanunining h k mige uchrimisimu, *eyibke uchrap* halak bolidu; Tewrat qanunini bilip turup gunah sadir qilghanlarning herbiri bu qanun boyiche

■ **2:5** Rim. 9:22. ■ **2:6** Zeb. 62:12; Yer. 17:10; 32:19; Mat. 16:27; Rim. 14:12; 1Kor. 3:8; 2Kor. 5:10; Gal. 6:5; Weh. 2:23; 22:12. □ **2:7** «h rmet- htiram we baqiyliq...» — gr k tilida «h rmet- htiram we chirimeslik...». ■ **2:8** 2T s. 1:8.

□ **2:9** «Yehudiylargha, andin Gr klerge...» — «Gr kler» (yaki «Yunanliqlar») mushu yerde we 10-ayette gr k tilida, barliq Yehudiy emes ellikler we milletlerge wekil k lidu. ■ **2:11** Qan. 10:17; 2Tar. 19:7; Ayup 34:19; Ros. 10:34; Gal. 2:6; Ef. 6:9; Kol. 3:25; 1P t. 1:17.

soraqqa tartilidu □ ¹³ (chünki Xudaning aldida qanunni anglighanlar emes, belki qanun'gha emel qilghuchilar heqqaniy hésablinidu. ■

¹⁴ Chünki Tewrat qanunini bilmeydighan ellikler tebiy halda bu qanun'gha uyghun ishlarni qilsa, gerche bu qanundin xewersiz bolsimu, Tewrat qanuni ularda körün'gen bolidu. ¹⁵ Ularning bu qilghanliri öz qelblirige qanun teleplirining pütüklük ikenlikini körsitidu; shuningdek, ularning wijdanlirimu özlirige heqiqetning guwahchisi bolup, oy-pikirliri özini eyibleydu yaki özini aqlaydu) ¹⁶ — men yetküzüp kéliwatqan bu xush xewerge asasen Xudaning Eysa Mesih arqiliq insanlarning qelbide pükken mexpiy ishlar üstidin höküm chiqiridighan künide *yuqirida éytilghan ishlar choqum yüz béridu.* □ ■

Yehudiylar we Tewrat qanuni

¹⁷ Senchu, eger özüngni Yehudiy dep atap, Tewrat qanunigha ümid baghlap, Xudagha tewemen dep

□ **2:12** «Tewrat qanuni» — yaki peqet «qanun» yaki «muqeddes qanun», mushu yerde we töwendiki barliq ayetlerde Xuda Musa peyghemberge chüshürgen qanunni körsitidu. Bu qanun muqeddes kitabning awwalqi besh qismini teshkil qilghan; shunga Yehudiy xelqi bezide mushu besh qisimni «qanun-yolyoruq» (ibraniy tilida «Torah») dep ataydu. Ereb tilidiki «Tewrat» mushu sözdin chiqqan. Adettiki ehwal astida «muqeddes qanunni bilmigenler» Yehudiy emesler («yat eller») ni körsitidu, «muqeddes qanunni bilgenler» Yehudiylarni körsitidu. «Tewrat» we «Tewrat qanuni» toghruluq «Tebirler»nimu körüng. ■ **2:13** Mat. 7:21; Yaq. 1:22; 1Yuh. 3:7.

□ **2:16** «yuqirida éytilghan ishlar choqum yüz béridu» — «yuqirida éytilghan ishlar» 6-12-ayetlerde éytilghan ishlarni, démek Xudaning soraq qilidighinini körsitidu. ■ **2:16** Mat. 25:31.

maxtansang, □ ■ 18 qanundin öginip uning iradisini bilip, ésil bilen pesni perq etken bolsang, 19-20 Tewrat qanunidin bilim we heqiqetning jehirige ige boldum dep qarap, özüngni korlarga yol bashlighuchi, qarangghuda qalghanlarga mayak, nadanlarga ögetküchi, gödeklerge ustaz dep ishen'gen bolsang — 21 emdi sen bashqilarga telim bérissenü, özüngge bermemsen? Oghriliq qilmanglar dep wez éytissenü, özüng oghriliq qilam-sen? 22 «Zina qilmanglar» — dep wez éytiysenu, özüng zina qilamsen? Butlardin nepretlinisenu, özüng butxanilardiki nersilerni bulang-talang qilamsen? 23 Tewrat qanuni bilen maxtinisenu, özüng shu qanun'gha xilapliq qilip, Xudagha dagh keltüremsen?! 24 Xuddi *muqeddes yazmilarda* yézilghinidek: «Silerning qilmishinglar tüpeylidin Xudaning nami taipiler arisida kupurluqqa uchrimaqta». □ ■

25 Tewrat qanunigha emel qilsang, xetne qilin'ghiningning ehmiyiti bolidu, lékin uninggha xilapliq qilsang, xetne qilin'ghining xetne qilinmighandek hésablinidu. □ 26 Emdi xetnisizler qanunning teleplige emel qilsa, gerche xetnisiz

□ **2:17** «Xudagha tewemen dep maxtansang...» — grék tilida «Xudada maxtansang...». ■ **2:17** Rim. 9:4. □ **2:24** «Silerning qilmishinglar tüpeylidin Xudaning nami taipiler arisida kupurluqqa uchrimaqta» — «Yesh.» 52:5. ■ **2:24** Yesh. 52:5; Ez. 36:2. □ **2:25** «Tewrat qanunigha emel qilsang, xetne qilin'ghiningning ehmiyiti bolidu, lékin uninggha xilapliq qilsang, xetne qilin'ghining xetne qilinmighandek hésablinidu.» — demisekmu, Yehudiylar Tewrat qanuni boyiche xetne qilidu. Xetnilikning özi «Men Xudaning adimimen» dégenlikni we «Yehudiy bolush»ning simwoli dep qarilatti.

bolsimu, Xuda teripidin xetnilik h sablanmamdu?
 27 Tewrat qanun desturidin xewerdar we xetnilik turuqluq qanun'gha xilapliq qilghuchi, i Yehudiy, qanun'gha emel qilidighan jismaniy xetnisizler teripidin sening gunahing ustidin höküm chiqiriliwatmamdu?

28 Chünki sirtqi k r n shi Yehudiy bolsila uni heqiqiy Yehudiy d gili bolmaydu, sirtqi jehet-tiki jismaniy xetnimumu heqiqiy xetne d gili bolmaydu, ■ 29 rohida Yehudiy bolghini heqiqiy Yehudiydur; uning xetne qilin'ghini xetne qanun desturi arqiliq emes, belki qelbide, Rohtindur. Bundaq kishining teriplinishi insanlar teripidin emes, belki Xuda teripidin bolidu. □ ■

3

1 Undaqa, Yehudiy bolghanning Yehudiy emestin n me artuqchiliqi bar? Xetnilik bolghanning n me paydisi bar? 2 Emeliyette, ularning her

■ 2:28 Yuh. 8:39; Rim. 9:7. □ 2:29 «rohida **Yehudiy bolghini heqiqiy Yehudiydur; uning xetne qilin'ghini xetne qanun desturi arqiliq emes, belki qelbide, rohtindur**» — «Rohtindur» bolsa, Muqeddes Rohtindur. Bezi alimlar «Rohtin»ni «rohta» dep chüshinidu, shundaqla bundaq ayetni «...xetne qelbde, rohta,... desturidin emestur» dep terjime qilidu. Xetne toghru-luq «Ezakiyal», «Filippiliqlargha» we «Kolossiliklerge»diki «qoshumche söz»lirimizni körüng. «Bundaq **kishining teriplinishi insanlar teripidin emes, belki Xuda teripidin bolidu**» — ibraniiy tilida «Yehuda» d genning esliiy menisi «maxtash», «teriplesh», «terip» d genliktur. Shunga ayetning t gidiki menisi: ««Heqiqiy Yehudiy» bolush  ch n, u Xuda teripidin teriplen'gen («Yehuda») bolushi kürek. ■ 2:29 Qan. 10:16; Yer. 4:4; Fil. 3:2, 3; Kol. 2:11.

jehettin köp artuqchiliqi bar. Birinchidin, Xudaning bësharetlik sözliri Yehudiylargha amanet qilin'ghan. ■ ³ Emdi gerche ulardin beziliri ishenchsiz chiqqan bolsimu, buninggha néme bolatti? Ularning ishenchsizliki Xudaning ishenchliklikini yoqqa chiqiriwétermu? □ ■ ⁴ Hergiz undaq qilmaydu! Xuda rastchil hésablinip, hemme adem yalghanchi hésablansun! Xuddi *muqeddes yazmilarda Xuda heqqide yézilghinidek:*

«Sözliginingde adil dep ispatlan'ghaysen,

Shikayetke uchrighiningda ghelibe qilghay-

■ **3:2** Zeb. 147:19; Rim. 9:4. □ **3:3** «Emdi **gerche ulardin beziliri ishenchsiz chiqqan bolsimu, buninggha néme bolatti? Ularning ishenchsizliki Xudaning ishenchliklikini yoqqa chiqiriwétermu?**» — Pawlus belkim Xudaning Israilgha qilghan ehde-wedilirini körsitidu. Xuda: «Siler Méning xelqim bolisiler» dep wede qilghandin kéyin, bezi Yehudiylarning qilmishliri özlirining Uning xelqi ikenlikini inkar qilghan bolsimu, bu qilmishliri Xudaning wedisini yoqqa chiqiriwétemdu? ■ **3:3** Chöl. 23:19; Rim. 9:6; 2Tim. 2:13.

sen». □ ■

⁵ Lékin bizning heqqaniysizliqimiz arqiliq Xudaning heqqaniyliqi téximu éniq körsitilse, buninggha néme deymiz? Heqqaniysizliq üstige ghezep tökidighan Xudani heqqaniy emes deymizmu (men insanche sözleymen)? □ ⁶ Mundaq déyishke hergiz bolmaydu! Eger undaq bolsa, Xuda alemni qandaq soraqqa tartidu?

⁷ *Beziler yene:* «Méning yalghanchilqimdin Xudaning heqiqetliki téximu ochuq qilinsa, shundaqla ulughluqi téximu yorutulsa, emdi men yene néme üçhün gunahkar dep qarilip soraqqa tartilimen?»

□ **3:4** «Sözliginingde **adil dep ispatlan'ghaysen, shikayetke uchrighiningda ghelibe qilghaysen**» — «Zeb.» 51:54. «Shikayetke uchrighiningda ghelibe qilghaysen» dégenning bashqa birxil terjimisi: «Höküm chiqarghiningda ghelibe qilghaysen». Zeburdiki bu küyde Dawut peyghember éghir gunahini Xuda we xelq aldida iqrar qilidu; u bu sözlerni, Xuda méni jazalighanda, xelq béshingha chüshidighan külpetning Xudadin adil jazasini bilsun dep éytidu. Gunahini ochuq iqrar qilmighan bolsa belkim xelq: «Némishqa söyümlük Dawut padishahimiz külpetke uchrighandu, Xuda uninggha adaletsiz muamile qilghanmidu?» déyishi mumkin. Uning dégini Pawlusning déginige opmu-oxshash; Xuda heqtur hem alem aldida Uning heqliqi ispatlansun; Uning her ishtiki durusluqi ispatlansun (we ispatlinidu!), xataliq yaki yalghanchiliqning bolsa bizzdila ikenliki ispatlansun (we ispatlinidu!). ■ **3:4** Zeb. 51:4; 116:11; Yuh. 3:33. □ **3:5** «**men insanche sözleymen!**» — démek, peqet isanning köz-qarishi boyiche sözleymen. Bu ibaridin körgili boliduki, herqandaq adem towa qilmisa, gunahi tüpeylidin uning közqarashliri tumanlishop kétidu, özi éliship qalidu.

déyishi mumkin. □ 8 Undaq bolghanda némishqa (beziler bizge töhmet chaplimaqqchi bolup, geplirimizni buriwetkendek) «Yamanliq qilayli, buningdin yaxshiliq chiqip qalar» — déyishke bolmaydu? Bundaq dégüchilerning jazalinishi heqliqtur!

Heqqaniy adem yoqtur

9 Emdi néme déyish kérek? Biz *Yehudiylar Yehudiy emeslerdin* üstün turamduq? Yaq, hergiz! Chünki biz yuqurida Yehudiylar bolsun, Grékler bolsun hemmisining gunahning ilkide ikenlikini ispatlap eyibliduq. □ ■

10 Derweqe, muqeddes yazmilarda yézilghinidek:

«Heqqaniy adem yoq, hetta birimu yoqtur, ■

11 Yorutulghan kishi yoqtur,

Xudani izdiginimu yoqtur.

12 Hemme adem yoldin chetnidi,

Ularning barliqi erzimes bolup chiqti.

Méhribanliq qilghuchi yoq, hetta birimu

□ **3:7** «Méning yalghanchiliqim arqiliq Xudaning heqiqiti téximu ochuq qilinidu...» — Xuda peyghemberler arqiliq Öz xelqining beziliri Özige asiyliq qilidighanliqi, hetta mesilen Öz Mesihige satqunluq qilidighanliqi toghruluq köp bésharet bergenidi. Shunga «méning yalghanchiliqim» Xudaning toghra éytqanliqini ispatlaydu. □ **3:9** «Yehudiylar bolsun, Grékler bolsun hemmisining gunahning ilkide ikenlikini ispatlap eyibliduq» — «Grékler» mushu yerde barliq «Yehudiy emesler»ge wekillik qilidu. ■ **3:9** Gal. 3:22. ■ **3:10** Zeb. 14:3; 53:3

yoqtur. □ ■

13 Ularning géli échilghan qebridek sésiqtur,

Tilliri kazzapliq qilmaqta;

Kobra yilanning zehiri lewliri astida turidu; □ ■

14 Ularning zuwani qarghash hem zerdige tolghan. □ ■

15 «Putliri qan toküşke aldiraydu; ■

16 Barghanla yéride weyranchiliq we pajielik ishlar bardur.

17 Tinchliq-aramliq yolini ular héch tonughan emes». □ ■

18 «Ularning neziride Xudadin qorqidighan ish yoqtur». □ ■

19 Tewrattiki barliq sözlerning Tewrat qanuni astida yashaydighanlarga qarita éytilghanliqi bizge ayan. Bularning meqsiti, her insanning aghzi bahane körsitemey tuwaqlinip, pütkül dunyadikiler Xudaning soriqida eyibkar iken

□ **3:12** «Heqqaniy adem yoq, hetta birimu yoqtur, ... Hemme adem yoldin chetnidi, ularning barliqi erzimes bolup chiqti. Méhribanliq qilghuchi yoq, hetta birimu yoqtur» — (10-13-ayet)

«Zeb.» 14:1-3 (yene 53:1-3); «Top.» 7:20. ■ **3:12** Zeb. 14:1-3; 53:1-3; Top. 7:20 □ **3:13** «Ularning géli échilghan qebridek sésiqtur, tilliri kazzapliq qilmaqta; kobra yilanning zehiri lewliri astida turidu» — «Zeb.» 5:9 we 140:3. ■ **3:13** Zeb. 5:9; 140:4.

□ **3:14** «Ularning zuwani qarghash hem zerdige tolghan» — «Zeb.» 10:7. ■ **3:14** Zeb. 10:7. ■ **3:15** Pend. 1:16; Yesh. 59:7.

□ **3:17** «Putliri qan toküşke aldiraydu; barghanla yéride weyranchiliq we pajielik ishlar bardur. Tinchliq-aramliq yolini ular héch tonughan emes. Ularning neziride Xudadin qorqidighan ish yoqtur» — (15-17-ayet) «Yesh.» 59:7-8. ■ **3:17** Yesh. 59:7,8 □ **3:18** «Ularning neziride Xudadin qorqidighan ish yoqtur» — «Zeb.» 36:1. ■ **3:18** Zeb. 36:1

dep ayan qilinsun, dégenliktur. □ 20 Shunga, héchqandaq et igisi Tewrat-qanunigha emel qilishqa intilishliri bilen *Xudaning* aldida heqqaniy hésablanmaydu; chünki Tewrat qanuni arqiliq insan öz gunahini tonup yétidu.■

Xudaning insanni heqqaniy qilishi

21 Biraq, hazir qanun yoli bilen emes, belki Xudaning Özidin kelgen birxil heqqaniylik ashkarilandi! Bu xil heqqaniylikqa qanunning özi we peyghemberlarning *yazmilirimu* guwahliq bergendur; ■ 22 yeni, Xudaning Eysa Mesihning ishench-sadaqetliki arqiliq étiqad qilghuchilarning hemmisining ichige hem üstige yetküzidighan heqqaniyliqidur! Bu ishta ayrimchilik yoqtur □ 23 (chünki barliq insanlar gunah sadir qilip, Xudaning shan-sheripige

□ 3:19 «Tewrat **qanuni astida yashaydighanlar**» —Yehudiy xelqini körsitidu. «Tewrattiki **barliq sözlerning Tewrat qanuni astida yashaydighanlarga qarita éytilghanliqi bizge ayan. Bularning meqsiti, her insanning aghzi bahane körsitelmey tuwaqlinip, pütkül dunyadikiler Xudaning soriqida eyibkar iken dep ayan qilinsun**» — «Tewrattiki barliq sözler» mushu yerde belkim yuqurida neqil keltürülgen, barliq insanning gunahkar ikenlikini ispatlighan (Tewrattiki) ayetlerni alahide tekitleydu. ■ 3:20 Rim. 7:7; Gal. 2:16; Ibr. 7:18. ■ 3:21 Rim. 1:17; Fil. 3:9. □ 3:22 «Mesihning **ishench-sadaqetliki arqiliq étiqad qilghuchilar...**» — bashqa birxil terjimisi: «Eysa Mesihke baghligan itiqadi arqiliq étiqad qilghuchilar...». Grék tilida «ishench, étiqad» we «sadaqetlik, ishenchlik» birla söz bilen ipadiliduru.

yételmey, uningdin mehrum boldi) □ 24 Chünki étiqadchilarning hemmisi Mesih Eysada bolghan nijat-hörlük arqiliq, *Xudaning* méhir-shepqi bilen bedelsiz heqqaniy qilinidu. □ ■

25 Xuda Uni gunahlarning jazasini kötürgüchi kafaret qurbanliqi süpitide teyinlidi; *insanlarning* Uning *qurbanliq* qénigha ishench baghlishi bilen *qurbanliq* inawetliktur. Xuda bu arqiliq burunqi zamandikilerning sadir qilghan gunahligha sewr-taqetlik bolup, jazalimay ötküzüwétishining

-
- **3:23** «Chünki **barliq insanlar gunah sadir qilip, Xudaning shan-sheripige yételmey, uningdin mehrum boldi**» — buning ikki teripi bar; (1) Xuda eslide ademni «Öz süriti boyiche», yeni «Öz shan-sheripi bolushi üçün» yaratqanidi. Gunah sadir qilghinida insan bu shan-sherepke yételmidi, shunglashqa Xudagha wekil bolushtiki imtiyazdin mehrum boldi. (2) gunahi tüpeylidin insan Xudaning padishahliqida uning shan-sheripini körelmeydighan boldi.
- **3:24** «Mesih Eysada bolghan nijat-hörlük arqiliq...» — yaki «Mesih Eysaning gunahantin hör qilish xizmiti arqiliq...». ■ **3:24** Yesh. 53:5.

adilliq ikenlikini k rsetti. □ ■ 26 Buninggha oxshash bu *qurbanliq* arqiliq U hazirqi zamanda bolghan heqqaniyliqinimu körsetken. Shundaq qilip U  zining hem heqqaniy ikenlikini hem Eysaning  tiqadida bolghuchini heqqaniy qilghuchi ikenlikinimu namayan qildi.□

27 Undaq bolsa, insanning n me max-tan'ghuchiligi bar? Maxtinish yoq qilindi!
— N me prinsipqa asasen? Qanun'gha intilish prinsipi bilenu?

□ **3:25** «gunahlarning jazasini k t rg chi kafaret qurbanliqi» — gr k tilida birla söz bilen ipadilinidu. «Kafaret» toghruluq «Mis.» 29:33 we izahati, shundaqla «Tebirler»nimu körüng. «Xuda **Uni gunahlarning jazasini k t rg chi kafaret qurbanliqi süpitide teyinlidi; (insanlarning) Uning (qurbanliq) q nigha ishench baghlishi bilen (qurbanliq) inawetliktur. Xuda bu arqiliq burunqi zamandikilerning sadir qilghan gunahlirigha sewr-taqetlik bolup, jazalimay  tk z w tishining adilliq ikenlikini k rsetti**» — bu toluq ayet intayin muhim. Xuda burunqi zamandiki towa qilghan  tiqadchi kishilerning gunahlirini jazalimay kechürüm qilghanlirining hemmisi Mesihning kelg si zamanda qurbanliq bolup, shu gunahlirining jazasini k t ridighanliqigha asasan'ghanidi, shunglashqa pütünley adilliq idi. «Gunahlargha ...  tk z w tish» d gen ibare belkim burunqi dewrdiki **barliq gunahlarnimu**  z ichige alidu; biraq Xuda bu gunahlarni jazalimay  tk z wetken bolsimu, xeqler towa qilmisa beribir axir b rip özliri jazalirini tartidu. Hazirqi zamandimu shundaq. ■ **3:25** Mis. 25:17; 2Kor. 5:19; Kol. 1:20; Ibr. 4:16; 1Yuh. 4:10. □ **3:26** «Shundaq qilip U  zining hem heqqaniy ikenlikini hem Eysaning  tiqadida bolghuchini heqqaniy qilghuchi ikenlikinimu namayan qildi» — Mesih Eysa her zamandiki barliq kishilerning hemme gunahining t gishlik jazasi (Xudaning gunah üstige ch sh ridighan ghezipi)ni qobul qilghandin keyin Xuda tolimu heqqaniyliq bilen towa qilghan kishilerni kechürüm qilip ularni heqqaniy qilghuchi bolidu.

— Yaq! «Étiqad» prinsipi bilan!

²⁸ Chünki «Insan Tewrat qanunigha emel qilishqa intilishliri bilan emes, belki étiqad bilan heqqaniy qilinidu» dep hésablaymiz! □ ■ ²⁹ Ejeba, Xuda peqetla Yehudiylarningla Xudasimu? U ellerningmu Xudasi emesmu? Shundaq, u ellerningmu Xudasidur. ³⁰ Xuda bolsa birdur, U xetne qilin'ghanlarni étiqad bilan hemde xetne qilinmighanlarnimu étiqad bilan heqqaniy qilidu. □ ³¹ Emdi étiqad prinsipi bilan Tewrat qanunini bikar qiliwétimizmu? Yaq, del buning eksiche, uni kúchke ige qilimiz.

4

Ibrahimning étiqad bilan heqqaniy dep hésablinishi, bizge bir úlgidur

¹ Undaqtta, biz *Yehudiylarning* jismaniy jehettiki atimiz Ibrahimning érishkini toghrisida néme

□ **3:28** «Tewrat **qanunigha emel qilishqa intilishliri bilan emes...**» — mushu ibare grék tilida intayin qisqartilip: «qanundiki emeller bilan emes...» yaki «qanun'gha qaritilghan emeller bilan emes...» yaki «qanundin chiqqan emeller bilan emes...» dep ipadilinidu. Bu ibare «Rim.» 3:28, «Gal.» 2:16, 3:2, 5, 10dimu tépilidu. Insanning barliq «Tewrat qanunigha emel qilishqa intilishliri» özining gunahqa patqan bir gunahkar ikenlikini ispatlaydu, xalas. ■ **3:28** Ros. 13:38; Rim. 8:3; Gal. 2:16; Ibr. 7:25.

□ **3:30** «Xuda **bolsa birdur, U xetne qilin'ghanlarni étiqad bilan hemde xetne qilinmighanlarnimu étiqad bilan heqqaniy qilidu**» — bu ayettiki «xetne qilin'ghanlar» Yehudiylarni, «xetne qilinmighanlar» barliq Yehudiy emeslerni bildüridu.

deymiz? □ ■ 2 Eger Ibrahim emelliri bilen heqqaniy dep jakarlan'ghan bolsa, uningda maxtan'ghudek ish bolatti (beribir Xudaning aldida uning maxtinish heqqi yoq idi). 3 Chünki muqeddes yazmilarda néme déyilgen? —

«Ibrahim Xudagha étiqad qildi;

Bu uning heqqaniyliqi hésablandi» déyilidu. □ ■

4 Ishligüchige béridighan heq «méhir-shepget» hésablanmaydu, belki birxil «qerz qayturush» hésablinidu. 5 Biraq, héch ish-emel qilmay, peqet nomussiz gunahkarlarni heqqaniy qilghuchi Xudagha étiqad qilidighan kishining bolsa, uning étiqadi heqqaniyliq dep hésablinidu! □ 6 Xuda qilghan emellirige qarimay, heqqaniy dep hésablighan kishining bexti toghruluq Dawut *peyghembermu* mundaq dégen: —

7 «Itaetsizlikliri kechürüm qilin'ghan,

Gunahliri yépilghan kishi némidégen bextliktur! ■

8 Perwerdigar gunahliri bilen héch hésablashmaydighanlar némidégen bextliktur!». □ ■

□ 4:1 «atimiz **Ibrahimning érishkini..**» — yaki «atimiz Ibrahimning ögen'gini..», «atimiz Ibrahimning bilgini..». ■ 4:1 Yesh. 51:2. □ 4:3 «**Ibrahim Xudagha étiqad qildi; bu uning heqqaniyliqi hésablandi**» — «Yar.» 15:6. ■ 4:3 Yar. 15:6; Gal. 3:6; Yaq. 2:23. □ 4:5 «**Biraq, héch ish-emel qilmay, peqet nomussiz gunahkarlarni heqqaniy qilghuchi Xudagha étiqad qilidighan kishining bolsa, uning étiqadi heqqaniyliq dep hésablinidu!**» — «héch emel qilmay» dégini, heqqaniyliqqa érishish üçün tirishish jehetidin éytilidu, «ademler jan béqish üçün ishlishi kérek emes» dégenlik emes, elwette. ■ 4:7 Zeb. 32:1.

□ 4:8 «**Itaetsizlikliri kechürüm qilin'ghan, gunahliri yépilghan kishi némidégen bextliktur! Perwerdigar gunahliri bilen héch hésablashmaydighanlar némidégen bextliktur!**» — (7-8-ayet) «Zeb.» 32:1-2. ■ 4:8 Zeb. 32:1, 2

⁹ Emdi bext yalghuz xetne qilin'ghanlarchila mensup bolamdu, yaki xetne qilinmighanlarchimu mensup bolamdu? Chünki: «Ibrahimning étiqadi uning heqqaniyliqi dep hésablandi» dewatimiz. □ ■

¹⁰ Heqqaniyliq qandaq ehwalda uninggha hésablandi? Xetne qilinishtin ilgirimu yaki xetne qilinishtin kéyinmu? U xetne qilin'ghan halda emes, belki xetne qilinmighan halda hésablandi! ¹¹ Uning xetnini qobul qilghini bolsa, uni xetne qilinishtin burunla étiqadi arqiliq ige bolghan heqqaniyliqqa möhür belgisi süpitide bolghanidi. Démek, u xetnisiz turup Xudagha étiqad qilghuchilarning hemmisining atisi boldi — ularmu *étiqadi bilen* heqqaniy hésablinidu! ■

¹² U yene xetne qilin'ghanlarningmu atisidur; démek, xetne qilin'ghan bolushi bilen tengla xetne qilinmighan waqtidimu étiqadliq yol mangghan atimiz Ibrahimning izlirini bésip mangghanlarningmu atisi bolghandur.

¹³ Chünki *Xudaning* Ibrahimgha we neslige dunyagha mirasxor bolush toghrisidiki wede bérishi Ibrahimning Tewrat qanunigha emel qilishqa intilginidin emes, belki étiqadtin bolghan heqqaniyliqtin kelgen. ¹⁴ Chünki eger qanun'gha intilidighanlar mirasxor bolidighan bolsa étiqad bikar nerse bolup qalatti, Xudaning wedisimu yoqqa chiqirilghan bolatti. ■ ¹⁵ Chünki Tewrat qanuni *Xudaning* ghezipini élip kélidu; chünki qanun bolmisa, itaetsizlik dégen ishmu

□ **4:9** «Ibrahimning étiqadi **uning heqqaniyliqi dep hésablandi**» — «Yar.» 15:6. ■ **4:9** Yar. 15:6 ■ **4:11** Yar. 17:11. ■ **4:14** Gal. 3:18.

bolmaydu. □ ■

16-17 Shuning üçhün, Xudaning wedisining *peqet* Öz méhir-shepqiti arqiliq emelge ashurulushi üçhün, u étiqadqila asasinidu. Buning bilen u wede Ibrahimning barliq ewladlirigha, peqet Tewrat qanuni astida turidighanlarchila emes, belki Ibrahimche étiqad qilghuchilarning hemmisigimu kapaletlik qilin'ghan. Chünki muqeddes yazmilarda: «Séni nurghun qowmning atisi qildim» dep yézilghinidek, Ibrahim hemmimizning atisidir. Derheqiqet, u ölüklerni tirildüridighan, mewjut bolmighanni bar dep mewjut qilidighan, özi étighad baghlighan Xuda aldida hemmimizning atisi boldi. □ ■

18 Héchqandaq ümid qalmisimu u yenila ümidte étiqad qildi we shuning bilen uninggha: «Séning nesling *san-sanaqsiz* bolidu» dep aldin éytilghandek nurghun qowmning atisi boldi. □ ■

19 U yüz yashqa yéqinlap, ténini ölgen hésablisimu, shundaqla ayali Sarahningmu baliyatqusini öldi dep qarisimu, yenila étiqadta ajizlashmidi;

□ **4:15** «Tewrat **qanuni Xudaning ghezipini élip kélidu**» — adem Xudaning emr-permanlirigha emel qilalmighachqa, qanun uning gunahini namayan qilidu; namayan qilinishi bilen Xudaning ghezipi uning gunahi üstige chüshidu. ■ **4:15** Yuh. 15:22; Rim. 5:20; 7:8; Gal. 3:19. □ **4:16-17** «Tewrat **qanuni astida turidighanlar**» — Yehudiy xelq. «Séni **nurghun qowmning atisi qildim**» — («Yar.» 17:5). Xudaning Ibrahimgha éytqan bu sözi «ötken zaman» sheklide («**qildim**») bolup, héch perzentsiz bolghan waqtida uninggha éytilghan. Bu kényinki ayetler bilen zich baghliqtur. ■ **4:16-17** Yesh. 51:2; Yar. 17:5. □ **4:18** «Séning **nesling san-sanaqsiz bolidu**» — «Yar.» 15:5. ■ **4:18** Yar. 15:5; Ibr. 11:12.

□ 20 Xudaning wedisige nisbeten étiqadsizliq qilip héch ikkilenmidi, eksiche u étiqadi arqiliq kücheytildi we Xudani ulughlidi, ■ 21 «U némini wede qilghan bolsa shuni emelge ashurush qudritage Igidur» dep toluq ishendürüldi. ■ 22 Shuning bilen bu «uning heqqaniyliqi hésablandi». ■ 23-25 Bu, «Uning heqqaniyliqi hésablandi» dégen söz yalghuz uning üçünla emes, belki Rebbimiz Eysani ölümün tirildürgen Xudagha étiqad qilishimiz bilen heqqaniy hésablanidighan bizler üçünmu yézilghan; *Mesih* bolsa itaetsizliklerimiz üçün pida yoligha tapshuruldi we heqqaniy qilinishimiz üçün tirildürüldi. □ ■

5

Xuda bilen inaq ötüş

1 Shunga étiqad bilen heqqaniy qilin'ghan ikenimiz, Rebbimiz Eysa Mesih arqiliq Xuda

□ **4:19** «U yüz yashqa yéqinlap, ténini ölgen hésablisimu, **shundaqla ayali Sarahningmu baliyatqusini öldi dep qarisimu...**» — démek, u öz ténining ölüktek bolghan ehwaligha we Sarahning qet'iy tughmasliqigha tolimu réalliq we éghirbésiliq bilen qaraytti, biraq bu ishlar uning étiqadigha héch tesir yetküzmedi. ■ **4:20** Yuh. 8:56; Ibr. 11:11, 18. ■ **4:21** Zeb. 115:3. ■ **4:22** Yar. 15:6. □ **4:23-25** «**Mesih bolsa itaetsizliklerimiz üçün pida yoligha tapshuruldi we heqqaniy qilinishimiz üçün tirildürüldi**» — «pida yoligha tapshuruldi» dégen ibare bolsa, u rezil adamlarning qoli bilen ölümge tapshuruldi, lékin bularning hemmisi insaniyetni qutquzush üçün Xudaning ulugh pilani idi, dep körsitidu. ■ **4:23-25** Rim. 15:4.

bilen inaq munasiwette bolimiz. ■ ² U arqiliq étiqad yolida bizni ching turghuzidighan bu méhir-shepqtining ichige kirish hoquqigha muyesser bolduq, shuningdek Xudaning shan-sheripige baghligan ümidimizdin shad-xuram bolimiz. ■ ³⁻⁴ Shundaq bolupla qalmay, müshkül ehwallar ichide shadlinimiz; chünki müshküllük sewrchanliqni, sewrchanliq chidamliqni, chidamliq ümidni élip kélidu, dep bilimiz. □ ■ ⁵ We bu ümid bizni yerge qaritip qoymaydu, chünki bizge ata qilin'ghan Muqeddes Roh arqiliq Xudaning méhir-muhebbiti alliburun qelbimizge quyulup éship tashti. □

⁶ Chünki biz peqet amalsiz qalghinimizda, Mesih biz ixlassizlar üçün *Xuda* békitken waqitta özini pida qildi. □ ■ ⁷ Birsining heqqaniy adem üçün jénini pida qilishi nahayiti az uchraydighan ish; bezide yaxshi adem üçün birsi pida bolushqa jür'et qilishimu mumkin; ⁸ lékin Xuda Öz méhri-muhebbitini bizge shuningda körsitiduki, biz téxi

■ **5:1** Yesh. 32:17; Yuh. 16:33; Ef. 2:13. ■ **5:2** Yuh. 10:9; 14:6; 1Kor. 15:1; Ef. 2:18; 3:12; Ibr. 3:6; 10:19. □ **5:3-4** «müshkül ehwallar ichide shadlinimiz...» — yaki «müshkül ehwallardin tentene qilimiz». ■ **5:3-4** Yaq. 1:3. □ **5:5** «We bu ümid bizni yerge qaritip qoymaydu, chünki bizge ata qilin'ghan Muqeddes Roh arqiliq Xudaning méhir-muhebbiti alliburun qelbimizge quyulup éship tashti» — insanning Xudagha baghligan herqandaq ümidi, uning bizge bolghan muhebbitining bar-yoq ikenlikige zich baghlinidu, elwette. Eger biz «Xuda bizni sóyidu» dep bilsek hemde Xudaning muhebbiti öz wujudimizda peyda bolghan bolsa, herqandaq zor ümidlermu bolidu. □ **5:6** «Chünki biz peqet amalsiz qalghinimizda...» — «amalsiz» — özimizni gunahtin qutuldurushqa amalsiz. ■ **5:6** Ef. 2:1; Kol. 2:13; Ibr. 9:15; 1Pét. 3:18.

gunahkar waqtimizda, Mesih biz üçün jénini pida qildi. ■ ⁹ Hazir biz Uning qéni bilen heqqaniy qilin'ghan ikenmiz, emdi U arqiliq *kélidighan* ghezeptin qutulushimiz téximu jezmendur. □

¹⁰ Chünki burun Xudagha düshmen bolghan bolsaqmu, Oghlining ölümi arqiliq bizni Uning bilen inaqlashturghan yerde, Uning bilen inaqlashturulghandin kéyin, emdi *Oghlining* hayati arqiliq biz téximu qutuldurulmamduq?! □

□ ¹¹ Buning bilenla qalmay, hazir biz Rebbimiz Eysa Mesih arqiliq Xuda bilen inaqlashturulduq, U arqiliqmu Xudaning Özidin shadlinimiz. □

Adem'atidin ölüm, Mesihdin hayatliq — gunahning yiltizi

¹² Shuningdek, gunahning dunyagha kirishi birla adem arqiliq boldi, ölümning dunyagha kirishi gunah arqiliq boldi; shuning bilen gunah arqiliq ölüm hemme ademge tarqaldi;

■ **5:8** Ibr. 9:15; 1Pét. 3:18. □ **5:9** «emdi U arqiliq *kélidighan* ghezeptin qutulushimiz téximu jezmendur»

— «*kélidighan* ghezep» Xudaning gunahlarning üstige chüshidighan ghezipi. □ **5:10** «Chünki burun Xudagha düshmen bolghan bolsaqmu, Oghlining ölümi arqiliq bizni Uning bilen inaqlashturghan yerde, Uning bilen inaqlashturulghandin kéyin, emdi Oghlining hayati arqiliq biz téximu qutuldurulmamduq?!»

— Xudaning nijatida «qutulush» peqet dozaxtin qutulush emes, gunahning barliq asaretliridin azad bolup yéngi ehmiyetlik hayattin behrimen bolushtin ibarettur. □ **5:11** «U arqiliqmu Xudaning Özidin shadlinimiz» — «Xudaning Özidin shadlinimiz» dégenning bashqa birxil menisi barki, «Xudani qattiq danglaymiz».

chünki hemme adem gunah sadir qildi □ ■
13 (chünki Tewrat qanunidin ilgirimu gunah dunyada bar idi, elwette; halbuki, qanun bolmisa gunahning hésabi élinmaydu. 14 Shundaqtimu, ölüm Adem'ata waqtidin Musa peyghember waqtighiche insanlarchimu höküm sürdi; ular gerche Adem'atining sadir qilghan itaetsizlikidek gunah sadir qilmighan bolsimu, bu insanlarmu ölüm hökümidin xaliy bolmidi).

Adem'atining özi — kéyin kélidighan Mesihning

□ 5:12 «Shuningdek, **gunahning dunyagha kirishi birla adem arqiliq boldi**» — «birla adem arqiliq» bolsa, Adem'atimiz arqiliq, elwette. ■ 5:12 Yar. 2:17; 3:6; 1Kor. 15:21.

bir bésharetlik ülgisidir; '□ 15 halbuki, *Xudaning shapaetlik sowghiti Adem'atining itaetsizlikining pütünley eksidir.* Chünki birla ademning itaetsizliki bilen nurghun adem ölgen bolsa, emdi Xudaning méhir-shepqiti we shuningdek birla adem, yeni Eysa Mesihning méhir-shepqiti arqiliq kelgen sowghat éship-téship turghachqa, nurghun ademge yetküzülüp téximu zor netije hasil qildi!

16 Shu shapaetlik sowghatning netijisi bolsa, shu bir ademning gunahining aqiwitige pütünley oxshimaydu. Chünki bir ademning bir qétim

□ 5:14 «... **Shundaqtimu, ölüm Adem'ata waqtidin Musa peyghember waqtighiche insanlarchimu höküm sürdi; ular gerche Adem'atining sadir qilghan itaetsizlikidek gunah sadir qilmighan bolsimu, bu insanlarmu ölüm hökümidin xaliy bolmidi**» — rosulning gépi boyiche, gunah peqet öz-özidin melum bolghandila andin gunah hésablinidu. Bu melum bolush ikki yol bilen bolidu: — (1) Xudaning insan'gha biwasite éytqan sózliri, qanuni arqiliq; (2) insaning wijdani arqiliq. Adem'atimiz Xudaning biwasite buyruqini anglighan we uninggha itaetsizlik qildi. Adem'atimiz waqtidin Musa peyghember waqtighiche, yeni Tewrat qanuni bérilgüche, insanlar Xudadin biwasite kelgen birer qanunni körmigen. Halbuki, shu dewrlerdiki ademlerning hemmisi öldi. Ularda Xudaning ochuq körsetken qanuni bolmisimu, Pawlus yuqirida éytqandek, Xudaning qanunidiki exlaqiy telepler öz qelb-wijdanlirida mewjut idi. Shuning bilen shu dewrlerdikiler «Adem'atimizning itaetsizliki» (yeni Xudaning biwasite bir emrige xilapliq qilghan itaetsizliki)dek gunah qilmighan bolsimu, ular gunah sadir qilghinida wijdani arqiliq uni éniq bilip yetken we gunah sewebidin ölüp kétiwatqanidi. «**Adem'atining özi — kéyin kélidighan Mesihning bir bésharetlik ülgisidir**» — Adem'atimizning birla qétimliq gunahi pütkül insan'gha yaman tesir yetküzgendek, Mesihning shu bir qétimliq itaet qilghini (qurbanliqi qilghini) pütkül ishen'gen insan'gha del uning eksini yetküzidu.

ötküzgen itaetsizlikidin chiqarghan höküm insanlarni gunahkar dep békitken bolsimu, emma shu shapaetlik sowghat bolsa köpligen kishilerning nurghun itaetsizlikliridin «heqqaniy qilinish»qa élip baridu. ¹⁷ Emdi bir ademning itaetsizliki tüpeylidin, ene shu bir adem arqiliq ölüm hökümran bolghan yerde, *Xudaning* mol méhir-shepquitini, shundaqla heqqaniylik bolghan shapaetlik sowghitini qobul qilghanlar bir adem, yeni shu Eysa Mesih arqiliq hayatta shunche ghalibane hökümranliq qilghuchilar bolmamdu!□

¹⁸ Shunga, bir qétimlik itaetsizlik tüpeylidin barliq insanlar gunahning jazasigha mehkum qilin'ghan bolsa, oxshashla bir qétimlik heqqaniy emel bilen hayatliq élip kélidighan heqqaniylik pütkül insanlarga yetküzülgen. ¹⁹ Bir ademning bir qétimlik itaetsizliki arqiliq nurghun kishiler derweqe gunahkar qilinip békitilgendek, bir ademning bir qétimlik itaetmenliki bilenmu

□ **5:17 «shu Eysa Mesih arqiliq hayatta shunche ghalibane hökümranliq qilghuchilar bolmamdu!»** — «hökümranliq qilghuchilar» dégen ibare: — bu dunyada gunah üstidin, ölüm üstidin, Sheytan qatarliqlar üstidin ghelibe qilip hökümran bolushni körsetse kérek. Kelgüsida, Xudaning padishahliqi kelgende shu hökümranliqning bashqa tereplirimu bolidu.

nurghun kishiler heqqaniy qilinip békitilidu. □

²⁰ Emdi Tewrat qanuni insanning itaetsizlikliri köprek ashkarlinip bilinsun dep kirgüzülgenidi. Lékin gunah qeyerde köpeygen bolsa, *Xudaning* méhir-shepqitimu shu yerde téximu éship tashti.

■ ²¹ Shuningdek, gunah *insaniyetning* üstidin hökümraniq qilip *ularni* ölümge élip barghinidek, *Xudaning* méhir-shepqiti heqqaniylikqa asasinip hökümraniq qilip, insanni Rebbimiz Eysa Mesih arqiliq menggülük hayatliqqa érishtüridu.

6

Gunahdin qutulup Mesih arqiliq hayatliqqa érishish

¹ Undaqtta, néme dégülük? Xudaning méhir-shepqiti téximu ahsun dep gunah ichide yashawéremduq?

² Yaq, hergiz! Gunahqa nisbeten ölgen bizler qandaqmu uning ichide yashawérimiz? ³ Yaki siler bilmemsiler? Herqaysimiz Mesih Eysagha kirishke chömüldürülgen bolsaq, Uning ölümü

□ **5:19** «Bir **ademning bir qétimliq itaetsizliki arqiliq nurghun kishiler derweqe gunahkar qilinip békitilgendek, bir ademning bir qétimliq itaetmenliki bilenmu nurghun kishiler heqqaniy qilinip békitilidu**» — bu intayin muhim ayet, Adem'ata «öz ichige alghan» barliq insanlarga gunahliq tebiitini yetküzgendek, oxshashla Mesih Eysamu étiqad arqiliq «Öz ichige alghan» barliq insanlarga yéngi heqqaniy tebiitini yetküzidu. Adem'ata gunahkar insan aillisining béshi bolghan; Mesih Eysa yéngi birxil insan aillisining béshi we uning tunji ezasi hem wekili boldi. ■ **5:20** Luqa 7:47; Yuh. 15:22; Rim. 4:15; 7:8; Gal. 3:19

ichige chömlüdürüduq? □ ■ 4 Biz chömlüdürüş arqiliq Uning ölümi ichige kirip, Uning bilen bille kömlüduq; buning meqsiti, Mesih Atining shan-sheripi arqiliq ölümdin tirilginidek, bizningmu yéngi hayatta méngishimiz üçündür. □ ■

5 Chünki *Mesihning* ölümige oxshash bir ölümde Uning bilen birge baghlan'ghanikenmiz, emdi biz choqum Uning tirilishige oxshash bir tirilishtimu Uning bilen birge bolimiz. □ ■ 6 Shuni bilimizki, gunahning makani bolghan ténimiz kardin chiqir-
ilip, gunahning qulluqida yene bolmasliqimiz üçün, «kona adem»imiz Mesih bilen bille kréstlinip

□ 6:3 «Herqaysimiz Mesih Eysagha kirishke chömlüdürülgén bolsaq, Uning ölümi ichige chömlüdürüduq?» — «Mesih Eysagha kirishke chömlüdürülüş» sugha chömlüdürüp étiqadni étirap qilishni körsitemdu, yaki Muqeddes Rohqa chömlüdürülüşni körsitemdu? Bizningche her ikkisini körsitidu. Chünki Xuda aldida peqet «bir chömlüdürülüş» bar («Ef.» 4:5); Xudaning ademning sugha chömlüdürülüşide bolghan meqsiti, bu chömlüdürülüş arqiliq Öz Rohigha chömlüdürülüşni élip bérishidin ibaret. Birsu sugha chömlüdürülüp Muqeddes Rohqa chömlüdürülmigen bolsa téxi toluq «Mesih ichige chömlüdürülgén» bolmaydu (Injil, «Ros.» 19:1-6, «Ef.» 4:5, «Kol.» 2:11-13, «1Pét.» 3:21 we izahatlarni körüng). ■ 6:3 Gal. 3:27. □ 6:4 «Biz chömlüdürüş arqiliq uning ölümi ichige kirip» — grék tilida «chömlüdürülüş» «shu chömlüdürülüş» déyilidu. Yuqiriqi izahatni körüng. «Mesih Atining shan-sheripi arqiliq ölümdin tirilginidek...» — «Ata» Xuda'Atini körsitidu. ■ 6:4 Rim. 8:11; Ef. 4:23; Fil. 3:10,11; Kol. 2:12; 3:10; Ibr. 12:1; 1Pét. 2:2. □ 6:5 «Chünki Mesihning ölümige oxshash bir ölümde Uning bilen birge baghlan'ghanikenmiz, emdi biz choqum Uning tirilishige oxshash bir tirilishtimu uning bilen birge bolimiz» — «Uning ölümige oxshash bir ölüm» sugha chömlüdürülüşni körsitidu; «Uning tirilishige oxshash bir tirilish» bizningche (1) yéngi hayatqa érishish; we (2) qiyamet künidiki tirilishnimu körsitidu. ■ 6:5 Rim. 8:11; Kol. 3:1.

ölgen⁷ (chünki ölgen kishi gunahtin xalas bolghan bolidu).⁸ Mesih bilen bille ölgen bolsaq, uning bilen teng yashaydighanliqimizghimu ishinimiz.⁹ Chünki Mesihning ölümdin tirilgendin kéyin qayta ölmeydighanliqi, ölümning emdi Uning üstidin yene hökümraniq qilalmaydighanliqi bizge melum. ¹⁰ Chünki Uning ölümü, U gunahni bir terep qilish üçün peqet bir qétimlik öldi; Uning hazir yashawatqan hayati bolsa, U Xudagha yüzlinip yashawatqan hayattur. □ ■

¹¹ Shuninggha oxshash, silermu özünglarni gunahqa nisbeten ölgen, emma Mesih Eysada bolup Xudagha yüzlinip tirik dep hésablanglar.

¹² Shunga gunahning ölidighan téninglarda hökümraniq qilishigha yol qoymanglar, uning rezil arzu-heweslirige boysunmanglar, ¹³ shuningdek téninglarning héch ezasini heqqaniyetsizliqqa qoral qilip gunahqa tutup bermenglar. Eksiche, ölümdin tirildürülgenlerde, özünglarni Xudagha atanglar hemde téninglardiki ezalarni heqqaniyetning qorali qilip Xudagha atanglar. ■

■ **6:6** Gal. 2:20; 5:24; Fil. 3:10; 1Pét. 4:1, 2. ■ **6:7** 1Pét. 4:1.

■ **6:8** 2Tim. 2:11. ■ **6:9** Weh. 1:18. □ **6:10** «Uning hazir yashawatqan hayati bolsa, U Xudagha yüzlinip yashawatqan hayattur» — «Xudagha yüzlinip yashawatqan hayattur»: bu ibarining belkim üç menisi bar bolushi mumkin; (1) Xudaning shan-sheripi üçün yashash; (2) Xudagha pütünley tayinip yashash (shundaq qilghanda ölüm bolmaydu); (3) Xudaning yétekchiligi astida yashash. Rosul belkim ishen'güchilerning yashawatqan yéngi hayatimu özining shexsiy niyetliri üçün emes, belki «Xudagha yüzlinip yashawatqan» bolushi kérek, démekchi bolidu (11-ayetni körüng).

■ **6:10** 1Pét. 2:24. ■ **6:13** Luqa 1:74; Rim. 12:1; Gal. 2:20; Ibr. 9:14; 1Pét. 4:2.

14 Gunah silerning üstünglarga héch hökümraniq qilmaydu; chünki siler Tewrat qanunining astida emes, belki Xudaning méhir-shepqiti astida yashawatisiler.

Heqqaniyliqning quli bolush hayatliq yolidur

15 Undaqta, qandaq qilish kérek? Qanunning astida emes, méhir-shepget astida bolghanliqimiz üçhün gunah sadir qiliwersek bolamdu? Yaq, hergiz! 16 Özliringlarni itaetmen qullardek birige tutup bersenglar, shu kishining quli bolghanliqlinglarni bilmemsiler — yaki ölümge élip baridighan gunahning qulliri, yaki Xuda aldida heqqaniyliqqa élip baridighan itaetmenlikning qulliri bolushunglar muqerrer? ■ 17 Xudagha teshekkür! Burun gunahning quli bolghansiler, biraq *Mesihning* telimige bashlinip, bu telim körsetken nemunige chin dilinglardin itaet qildinglar. 18 Siler gunahning küchidin qutuldurulup, heqqaniyliqning qulliri boldunglar.■

19 Etliringlar ajiz bolghachqa, silerge insanche sözlewati men: — ilgiri siler ten ezayinglarni napak ishlargha we exlaqsizliqqa qullardek tutup bérishinglar bilen téximu exlaqsizliqlarni qilghandek, emdi hazir ten-ezaliringlarni pakmuqeddeslikke bashlaydighan heqqaniyliqqa qullardek tutup béringlar. □ 20 Siler gunahning qulliri bolghan waqtinglarda, heqqaniyliqning

■ **6:16** Yuh. 8:34; 2Pét. 2:19. ■ **6:18** Yuh. 8:32; Gal. 5:1; 1Pét. 2:16. □ **6:19** «etliringlar **ajiz bolghachqa, silerge insanche sözlewati men...**» — «men insanche sözlewati men» dégen ibare toghruluq 3:5tiki izahatni körüng.

ilkide emes idinglar. ■ ²¹ Hazir nomus dep qarighan burunqi ishlardin shu chaghda siler zadi qandaq méwe kördünglar? U ishlarning aqiwéti ölümdür. ²² Biraq, hazir siler gunahtin erkin qilinip, Xudaning qulliri bolghan ikensiler, silerde özünglarni pak-muqeddeslikke élip baridighan méwe bar, uning netijisi menggülük hayattur.

²³ Chünki gunahning ish heqqi yenila ölümdür, biraq Xudaning Rebbimiz Mesih Eysada bolghan sowghiti bolsa menggülük hayattur.■

7

Nikah munasiwitidin misal

¹ I qérindashlar, men hazir Tewrat qanunini bilgenlerge sözlewatimen; siler qanunning peqet hayat waqtidila insan üstige hökümran bolidighanliqini bilmemsiler?

² Mesilen, éri bar ayal, éri hayatla bolidiken, qanun boyiche érige baghlan'ghan; lékin éri ölüp ketse, özini érige *baghlighan* nikah qanunidin azad qilinidu.■ ³ Shuning üçün, bu ayal éri hayat waqtida bashqa bir erge baghlansa, zinaxor ayal dep atilidu. Lékin éri ölüp ketse, u *nikah* qanunidin erkin bolidu; shu chaghda bashqa bir erge tegse, zina qilghan bolmaydu.■ ⁴ Xuddi shuningdek, qérindashlar, siler Eysa Mesihning *qurbanliq* téni arqiliq Tewrat qanunigha nisbeten öldünglar. Buning meqsiti silerning bashqa birsige, yeni ölümdin

■ **6:20** Yuh. 8:34. ■ **6:23** Yar. 2:17; Rim. 5:12; 1Kor. 15:21; Yaq. 1:15. ■ **7:2** 1Kor. 7:2,10,39. ■ **7:3** Mat. 5:32.

Tirilgüchige baghlinishinglar we shuning bilen Xudagha méwe bérishinglardin ibarettur. □ ■

⁵ Chünki biz «et»ning ilkide waqtimizda, Tewrat qanuni gunahning arzu-heweslirini téximu qozghap, ténimizdiki ezalarda ölümge élip baridighan méwini chiqarghanidi; □ ⁶ lékin, hazir biz Tewrat qanunining ilkidin erkin bolduq. Chünki özimizni boghup turidighan bu qanun'gha nisbeten ölgen bolup, qanunning desturining kona yolida emes, belki Rohning yéngi yolida *Xudaning* qulluqida

□ **7:4 «Buning meqsiti silerning bashqa birsige, yeni ölümdin Tirilgüchige baghlinishinglar we shuning bilen Xudagha méwe bérishinglardin ibarettur»** — birdinbir «ölümdin Tirilgüchi» Mesihdur, elwette. «Xudagha méwe bérish»ning her tereplime menisi bar; «nikahning méwisi» adette balilar bolidu; Mesihke baghlinishning netijisi belkim bashqilarning biz arqiliq Xudagha étiqad baghlap Uninggha perzent bolushidin ibaret bolidu; bu, shübhisizki, rosul mushu yerde körsetken «méwe»ning bir qismi. «Gal.» 5:22nimu körüng. ■ **7:4** Gal. 2:19; 1Pét. 4:1. □ **7:5 «Chünki biz «et»ning ilkide waqtimizda, Tewrat qanuni gunahning arzu-heweslirini téximu qozghap, ténimizdiki ezalarda ölümge élip baridighan méwini chiqarghanidi»** — «et» dégen sözning mushu yerdiki menisi toghruluq «kirish söz»imizni körüng. «Tewrat qanuni gunahning arzu-heweslirini téximu qozghap» dégen sözler qanunning insanning tebiitide peyda qilghan tesirlirini körsitidu. Buning üç teripi bar: (1) insanning nurghun qilmishliri angsez; (2) insanning tebiiti bek tetür bolup, Xuda buni qil dése, u bashqiche qilidu; (3) (eng muhimi) nurghun kishiler shu guwahliqni bériduki, özining Xudaning qanunlirigha emel qilishqa tirishqanséri öz gunahliri téximu ashkarilididu, hetta köpiyip kétidu. Töwendiki 7-25-ayetlerde Pawlus özining bu toghruluq tejribisini biz üçün qisqiche bayan qilidu.

bolimiz. □ ■

Muqeddes qanun we gunah

⁷ Unda qta néme dégülük? Tewrat qanunining özi gunahmu? Hergiz undaq emes! Derweqe, qanunning körsetmiliri bolmisa, gunahning néme ikenlikini bilmeyttim. Qanun «nepsaniyetchilik qilma» démigen bolsa, nepsaniyetchilikning néme ikenlikini bilmigen bolattim. ■ ⁸ Lékin gunah qanunning emri arqiliq purset tépip, ichimde herxil nepsaniyetchiliklarni qozghidi. Tewrat qanuni bolmisa, gunahmu ölüktek jansiz bolatti. ■ ⁹ Bir chaghlarda qanunning sirtida yashighinimda hayat idim, lékin qanun emrini bilishim bilenla, gunahmu janlinip, méni ölümge élip bardı. □ ¹⁰ Eslide kishige hayatliq élip kelsun dep buyrulghan qanunning emri eksiche manga ölüm élip

□ **7:6** «lékin, hazir biz Tewrat qanunining ilkidin erkin bolduq. Chünki özimizni boghup turidighan bu qanun'gha nisbeten ölgen bolup, qanunning desturining kona yolida emes, belki Rohning yéngi yolida (Xudaning) qulluqida bolimiz» — oqurmen «Tewrat qanuni»gha emel qilay dese, uningda 613 mad-diliq emr-belgilimining bar ikenlikini bilishi kérek. Ulargha emel qilish bilyaqta tursun, ularni éside ching tutushla köp ademlerge qiyin kélishi mumkin. «Roh» — Xudaning Muqeddes Rohi. ■ **7:6** Rim. 2:29; 2Kor. 3:6. ■ **7:7** Mis. 20:17; Qan. 5:21; Rim. 3:20; Ibr. 7:18. ■ **7:8** Yuh. 15:22; Rim. 4:15; 5:20; Gal. 3:19.

□ **7:9** «bir chaghlarda qanunning sirtida yashighinimda ...» — buning menisi belkim: «Tewrat qanunining mendin némini telep qilidighanliqini chüshenmeydighan waqtimda,....». «qanun emrini bilishim bilenla...» — grék tilida «qanun emri manga kelgendila,....». «...gunahmu janlinip, méni ölümge élip bardı» — mushu ayettiki «ölüm» shübhisizki, rohiy jehettiki ölümni körsitidu.

keldi. □ ¹¹ Chünki gunah qanunning emri bilen hujum pursitini tépip, méni azdurdy we emr arqiliq méni öltürdi.

¹² Buningdin qarighanda qanun heqiqeten pakmuqeddestur, uning emrimu muqeddes, toghra-adaletlik we yaxshidur. ■ ¹³ Undaqta, yaxshi bolghini manga ölüm boldimu? Hergiz undaq emes! Belki, gunahning qewetla qebih ikenliki emr arqiliq ochuq ashkarilinishi üçün, bu yaxshi emrning wasitisi bilen gunah mende ölüm peyda qildi.

Gunahning dehshetlik küchi

¹⁴ Tewrat qanuning «rohqa tewe» ikenlikini bilimiz. Biraq men bolsam «etke tewe»durmen, démek gunahqa quldek sétilghanmen. □ ■ ¹⁵ Chünki néme qiliwatqinimni özümme bilmeymen. Chünki özüm niyet qilghan ishlarni qilmaymen; eksiche, nepretlinidighinimni qilimen. ■ ¹⁶ Lékin eger özüm xalimighan ishlarni qilsam, özüm qanunning yaxshi ikenlikini étirap qilghan bolimen. ¹⁷ Shundaq iken, bu ishlarni men emes, belki ichimde mewjut bolghan gunah qilduridu. ¹⁸ Ichimde, yeni méning etirimde héch yaxshiliqning mewjut emeslikini bilimen; chünki yaxshiliq qilish niyitim bar bolsimu, uni qilalmaymen. ■ ¹⁹ Shuning üçün özüm

□ **7:10** «Eslide kishige hayatliq élip kelsun dep buyrulghan qanunning emri ...» — mesilen, «Qan.» 4:1ni körüng. ■ **7:12** 1Tim. 1:8.

□ **7:14** «biraq men bolsam «etke tewe»durmen, démek gunahqa quldek sétilghanmen» — «etke tewe» yaki «ette bolghan» toghruluq kirish sözni körüng. ■ **7:14** Yesh. 52:3.

■ **7:15** Gal. 5:17. ■ **7:18** Yar. 6:3,5; 8:21.

xalighan yaxshiliqni qilmay, eksiche xalimighan yamanliqni qilimen. ²⁰ Özüm niyet qilmighan ishni qilsam, buni qilidighan men emes, belki ichimde makan qilghan gunahtur.

²¹ Buningdin özümdiki shundaq bir qanuniyetni bayqaymenki, yaxshiliqni qilmaqchi bolghinimda, yamanliq haman ichimde manga hemrah bolidu. □ ²² Qelbimde Xudaning qanunidin söyünimen; ■ ²³ biraq ténimdiki ezalirimda bashqa bir qanuniyetni sézimen. Bu qanuniyet qelbimdiki qanun bilen jeng qilip, méni ténimdiki ezalirimdiki gunah sadir qildurghuchi qanuniyetke esir qilidu. ■ ²⁴ Némidégen derdmen ademmen-he! Ölümge élip baridighan bu ténimdin kimmu méni qutquzar? ²⁵ Rebbimiz Eysa Mesih arqiliq Xudagha teshekkür bolsun! Shundaq qilip, qelbim bilen Xudaning qanunigha itaet qilimen, lékin etlirimde gunah sadir qildurghuchi qanuniyetke itaet qilimen.□

□ **7:21** «Buningdin özümdiki shundaq bir qanuniyetni bayqaymenki, yaxshiliqni qilmaqchi bolghinimda, yamanliq haman ichimde manga hemrah bolidu» — grék tilida «qanuniyet» we «qanun» birla söz bilen ipadilinidu. ■ **7:22** Ef. 3:16.

■ **7:23** Gal. 5:17. □ **7:25** «Rebbimiz Eysa Mesih arqiliq Xudagha teshekkür bolsun!» — démek, u özi qilalmaydighan ishni Xuda Özi qilghan; bashqiche éytqanda, «Rebbimiz Eysa Mesih arqiliq ademni qutquzidighan Xudagha teshekkür!». «shundaq qilip, qelbim bilen Xudaning qanunigha itaet qilimen, lékin etlirimde gunah sadir qildurghuchi qanuniyetke itaet qilimen» — töwendiki 8-bab, 8-9-ayetni körüng.

8

Muqeddes rohtiki hayatliq qanuniyiti

¹Xulasilisaq, Mesih Eysada bolghanlar gunahning jazasigha mehkum bolmaydu. ²Chünki Mesih Eysada bolghan hayatliqni bexsh étidighan Rohning qanuniyiti ademni gunahqa we ölümge élip baridighan qanuniyettin silerni xalas qildi. ■ ³Chünki *gunahliq* et élip kélidighan ajizliq tüpeylidin Tewrat qanuni qilalmighanni Xudaning Özi *qildi*; U Öz Oghlini gunahkar etlik qiyapette gunahni bir terep qilishqa ewetip, ettiki mewjut gunahni *ölümge* mehkum qiliwetti; ■ ⁴buning bilen *muqeddes* qanunning heqqaniy telipi etke egeshmeydighan, belki Rohqa egiship mangidighan bizlerde emelge ashurulidu. ■ ⁵Chünki etke boysunidighanlar etke xas ishlarning oyida yüridu; Muqeddes Rohqa boysunidighanlar bolsa, shu Rohqa ait ishlarning oyida yüridu. ■ ⁶Ettiki oy-niyetler ademni ölümge élip

□ **8:2** «silerni **xalas qildi**» — bezi kona köchürme oram yazmilarda «méni xalas qildi» dep yézilidu. ■ **8:2** Yuh. 8:36; Rim. 6:18, 22; Gal. 5:1. □ **8:3** «U (**Xuda**) Öz Oghlini gunahkar etlik qiyapette gunahqa qurbanliq süpitide gunahni bir terep qilishqa ewetip» — Eysa Mesih pütünley insan boldi, uning téni bizning ténimizge oxshash, biraq uning éti «gunahkar et» emes idi; shunga Pawlus uning: «gunahkar etke **oxshaydighan** etlik qiyapet»lik tende dunyagha kelgenlikini bayan qilidu. ■ **8:3** Ros. 13:39; Rim. 3:28; Gal. 2:16; Ibr. 7:18. □ **8:4** «muqeddes qanunning heqqaniy telipi... (**Muqeddes**) Rohqa egiship mangidighan bizlerde emelge ashurulidu» — «qanunning heqqaniy telipi» — kirish sözimizde «ishen'güchilerning Tewrat qanuni bilen munasiwiti toghruluq» yazghinimizni körüng. □ **8:5** «**Muqeddes Roh**» — grék tilida «Roh». 6-, 13-, 23-, 26- we 27-ayettimu shundaq. ■ **8:5** 1Kor. 2:14.

baridu; Muqeddes Rohqa ait oy-niyetler hayatliq we xatirjem-amanliqtur; ⁷ chünki ettiki oy-niyetler Xudagha dühmenliktur; chünki et Xudaning qanunigha boysunmaydu hem hetta uninggha boysunushi mumkin emes; ⁸ ette bolghanlar Xudani xursen qilalmaydu.

⁹ Emma silerge kelsek, peqet Xudaning Rohi derweqe ichinglarda yashawatqan bolsa, siler ette emes, belki Rohta yashaysiler. Emma Mesihning Rohigha ige bolmighan adem bolsa, u Mesihke mensuplardin emes. ■ ¹⁰ Lékin Mesih qelbinglarda bolsa, téninglar gunah tüpeylidin ölümning ilkide bolsimu, heqqaniyliq tüpeylidin rohinglar hayattur. □ ¹¹ Halbuki, ölgen Eysani ölümdin Tirildürgüchining Özidiki Roh silerde yashisa, Mesihni ölümdin tirildürgüchi qelbinglarda yashawatqan Rohi arqiliq ölidighan

■ 8:9 1Kor. 3:16. □ 8:10 «Lékin Mesih qelbinglarda bolsa, téninglar gunah tüpeylidin ölümning ilkide bolsimu, heqqaniyliq tüpeylidin rohinglar hayattur» — démek, birsi étiqad arqiliq Xudaning heqqaniyliqigha érishken bolsa, shu haman menggülük hayat uning rohida bashlinidu. Bashqa birxil terjimisi: «heqqaniyliq tüpeylidin (Muqeddes) Roh silerning hayatinglar boldi».

téninglarnimu hayati kúchke ige qilidu. □ ■

¹² Shuning üçün, qérindashlar, biz etke qerzdar emes, yeni uninggha egiship yashashqa qerzdar emesimiz. ¹³ Chünki etke egiship yashisanglar, halak bolisiler; lékin Muqeddes Rohqa tayinip ettiki qilmishlarni ölümge mehkum qilsanglar, yashaysiler. □ ¹⁴ Chünki kimlerki Xudaning Rohining yétekchilikide yashisa, shularning hem-misi Xudaning perzentlidir. ■ ¹⁵ Chünki siler qobul qilghan roh qulluqqa ait emes, shundaqla silerni qayta qorqunchqa salghuchi birxil roh emes, belki siler oghulluqqa élip baridighan Rohni qobul qilghansiler; U arqiliq «Abba, ata!» dep nida

□ **8:11** «Mesih Eysani ölümdin Tirildürgüchi» — Xuda, elwette. «Halbuki, ölgen Eysani ölümdin Tirildürgüchining Özidiki Roh silerde yashisa, Mesihni ölümdin Tirildürgüchi qelbinglarda yashawatqan Rohi arqiliq ölidighan téninglarnimu hayati kúchke ige qilidu» — bu bayanni ikki terepte chüshen'gili bolidu: (1) Xuda qiyamet künide bu dunyada ölidighan ténimizni tirildüridu; (2) ténimiz bu dunyada gunah tüpeylidin «ölümge mehkum bolghan» (10-ayet), lékin Xuda bizge Öz Rohi arqiliq hayat ötküzüp, ténimizni kücheytip janlanduridu. Bizningche her ikki menisi toghridur. ■ **8:11** Rim. 6:4, 5; 1Kor. 6:14; 2Kor. 4:14; Ef. 2:5; Kol. 2:13.

□ **8:13** «... Etke egiship yashisanglar, halak bolisiler» — grék tilida «... Etke egiship yashisanglar, ölisiler». ■ **8:14** Gal. 5:18.

qilimiz. □ ■ 16 Roh bizning öz rohimiz bilan bille bizning Xudaning baliliri ikenlikimizge guwahliq béridu. ■ 17 Xudaning baliliri ikenmiz, emdi mirasxorlarmu bolimiz — Xudaning mirasxorliri hemde Mesih bilan teng mirasxor bolimiz — peqetla uning bilan teng azab-oqubet tartsaqla, uning bilan shan-shereptin teng behrimen bolimiz. ■

Kelgüsidiki shan-sherep

18 Chünki men hazirqi azab-oqubetlarning kelgüside bizde ashkarilidighan shan-shereplerge héch sélishturghuchiliqi yoq dep hésablaymen. □ ■ 19 Chünki pütkül kainat Xudaning oghullirining ayan qilinishini intizarliq bilan kütmekte. 20-21 Chünki yaritilghan kainat *Xudaning leniti astida qélip*, bimenilikke chöktürüldi. Bu, kainatning öz ixtiyari bilan emes, belki uni

□ **8:15** «...siler **oghulluqqa élip baridighan Rohni qobul qilghansiler**» — «oghulluqqa élip baridighan» — «Xudagha oghul bolushqa élip baridighan», démek. Grék tilida bu söz adette birsining yétim balini öz oghlum dep qobul qilip béqiwélishini körsitidu. «**U arqiliq «Abba, ata!» dep nida qilimi**» — «Abba» dégen söz ibraniiy tili bolup, «söyümlük ata» dégen menide. «Abba» hem söyümlük munasiwetni hem hörmetni bildüridu. Pawlus ibraniiy tilidiki bu sözni grék tilida sözleydighan Rim shehiridiki étiqadchilargha mushu yerde tonushturidu. ■ **8:15** Yesh. 56:5; 1Kor. 2:12; Gal. 3:26; 4:5, 6; 2Tim. 1:7. ■ **8:16** 2Kor. 1:22; 5:5; Ef. 1:13; 4:30.

■ **8:17** 2Tim. 2:11,12. □ **8:18** «kelgüside **bizde ashkarilidighan shan-shereplerge héch sélishturghuchiliqi yoq**» — «héch sélishturghuchiliqi yoq» grék tilida «sélishturushqa erzimeydu». «Bizde ashkarilidighan shan-sherepler» — bashqa birxil terjimisi: «bizge ashkarilidighan shan-sherepler...». Biraq keyinki ayetke qarighanda terjimimiz toghridur. ■ **8:18** Mat. 5:12; 2Kor. 4:10, 17; Fil. 3:20; 1Pét. 4:13; 1Yuh. 3:1, 2.

chöktürgüchining iradisi bilan boldi we shundaq ümidi bilan boldiki, kainat özimu chirishtin bolghan qulluqtin qutquzulup, Xudaning perzentlirige béghishlinidighan shan-sherepke tewe bolghan hörlükke érishtürülüshtin ibaret idi.

²² Chünki pütkül kainatning hazirghiche nale-peryad kötürüp, tughut tolghiqining azabini birlikte tartiwatqanliqini bilimiz. ■ ²³ Yalghuz kainat emes, hetta bizmu, yeni *muqeddes* Rohning tunji chiqarghan méwisidin behrimen bolghan bizlermu dilimizda nale-peryad kötürmektimiz hemde *Xudaning* oghulliri süpitide qobul qilinshimizni, yeni ténimizning nijatning hörlükige

chiqirilishini intizarliq bilen kütmektimiz. □ ■

²⁴ Biz ümidke baghlan'ghachqa tquzulghanikenmiz. Lékin ümid qilin'ghan nerse körülgen bolsa, u yene ümid bolamdu? Kimmu köz aldidiki nersini ümid qilsun? ²⁵ Biraq, téxi körmiginimizge ümid baghlihanikenmiz, uni sewrchanliq bilen kütüshimiz kérektur.

²⁶ Shuningdek, insaniy ajizliqimizda *Muqeddes Roh* kélip bizge yardem qilidu; chünki qandaq

□ **8:23** «...Xudaning oghulliri süpitide qobul qilinishimiz...» — grék tilida «oghulluqqa qobul qilinishimizni». «yalghuz kainat emes, hetta bizmu, yeni Muqeddes Rohning tunji chiqarghan méwisidin behrimen bolghan bizlermu dilimizda nale-peryad kötürmektimiz hemde (Xudaning) oghulliri süpitide qobul qilinishimizni, yeni ténimizning nijatning hörlükige chiqirilishini intizarliq bilen kütmektimiz» — bu ayettiki üç nuqta toghruluq toxtilimiz; (1) «Muqeddes Rohning tunji chiqarghan méwisi»; bu ibarining belkim ikki jeheti bar: (a) Muqeddes Roh barliq ishen'güchilerde Xudaning méwisini, yeni muhebbet, shadliq, xatirjemlik qatarliqlarni chiqiridu; bu méwe bolsa Xudaning padishahliqining bu dunyada chiqarghan tunji méwisidur we shundaqla uning réalliqigha ispat bolidu (14:17ni körüng); (e) ishen'güchiler özliride chiqirilghan bu méwidin behrimen bolup, uningdin Xudaning padishahliqining kelgüside pütkül dunyagha, jümlidin özlirining hemmisi üstige toluq hökümraniq qilidighanliqigha ispat hem kapalet dep bilidu; (2) «oghul süpitide qobul qilinish» — kona zamanlarda mötiwer adem melum namrat yaki «jemiyyette orni yoq» bir yash kishini béqiwalmaqchi bolsa, jamaetni chong sorun'gha chaqirip uni «öz oghlum», «öz qizim» dep jakarlaytti. Rosul Xudamu kelgüside alem aldida ishen'güchilerni «Öz oghlum» dep shundaq jakarlaydighanliqini körsetmekchi. (3) «ténimizning nijattiki hörlükke chiqirilishi» — hazir ishen'güchilerge Xudaning nijat-iltipati bilen yéngi rohi, yéngi qelbi bar; Mesih Eysa biz üçün érishken nijatta yene «yéngi ténimiz»mu bar, qiyamet künide uni U bizge béridu. ■ **8:23** Luqa 21:28.

dua qilishimiz kéreklikini bilmeymiz. Lékin Rohning Özi ipadiligüsiz nale-peryad bilen biz üçün *Xudaning aldida* turup dua-tilawet qilmaқта. □ ■ ²⁷ Insanlarning qelbini inchikilep közitip Qarighuchi bolsa, *Muqeddes* Rohning oyniyetlirining néme ikenlikini bilidu; chünki U Xudaning iradisi boyiche muqeddes bendiliri üçün *Xudaning aldida* dua qilip ötünmekte. ²⁸ Shundaqla shuni bilimizki, pütkül ishlar Xudani söyidighanlarning, yeni uning meqset-muddiasi boyiche chaqirilghanlarning bext-berikitige birlikte xizmet qilmaқта. ²⁹ Chünki Xuda aldın könglige pükkenkishilerni, ularning kelgüsida Öz Oghlining obrazigha oxshash bolidighinini, Oghlining nurghun qérindashliri arisidiki tunji oghli bolidighinini aldın belgiligen. □ ■ ³⁰ Aldın békitken kishilerni U chaqirdi, chaqirghan kishilerni U heqqaniy qildi; heqqaniy qilghanlarga U shan-sherep ata qildi.

Xudaning méhir-muhebbitining küchlükliki

³¹ Undaқта, bu ishlargha yene néme deyli? Xuda biz terepte turghaniken, kimmu bizge qarshi chiqalisun?! ■ ³² Öz Oghlinimu ayimay, Uni hemmimiz üçün pida yoligha tapshurghan

□ **8:26** «...insaniy **ajizliqimizda Muqeddes Roh kélip bizge yarem qilidu...** » — «Muqeddes Roh» — grék tilida peqet «Roh» déyilidu. ■ **8:26** Mat. 20:22; Yaq. 4:3. □ **8:29** «Xuda... **Oghlining nurghun qérindashliri arisidiki tunji oghli bolidighinini aldın belgiligen**» — «tunji oghul» birinchi orunda, mushu yerde pütkül alemde birinchi orunda turidu, elwette. «Zeb.» 89:27ni körüng. ■ **8:29** Kol. 1:18. ■ **8:31** Chöl. 14:8.

Xuda, Uninggha qoshup hemmini bizge shertsiz ata qilmay qalarmu? ■ ³³ Kimmu Xudaning tallighanliri üstidin shikayet qilalisun?! Xuda heqqaniy qilghan yerde, ■ ³⁴ kimmu gunahqa mehkum qilalisun? Ölgén, shundaqla tirilgen we Xudaning ong yénida turuwatqan, hemde biz üçün *Xudaning aldida* turup dua-tilawet qiliwatqan Mesih shundaq qilarmu?! □ ■

³⁵ Kim bizni Mesihning méhir-muhebbitidin ayriwételisun? Japa-musheqqetmu, derd-elemmu, ziyankeshlikmu, acharchiliqmu, yalingachliqmu, xéyim-xetermu yaki qilichmu? ³⁶ *Muqeddes yazmilarda* éytilghinidek: —

«Séni dep kün boyi qirilmaqtimiz, Boghuzlinishni kütüp turghan qoylardek hésablanmaqtimiz». □ ■

³⁷ Biraq bizni Söyüchige tayinip bularning hemmiside ghaliplarning ghalipi bolmaqtimiz; ³⁸ Shuninggha qet'iy qayil qilindimki, meyli ölüm bolsun hayatliq bolsun, perishtiler bolsun jinsheytan hökümranlar bolsun, hazirqi ishlar yaki kelgüsidikey ishlar bolsun, herqandaq rohiy küchler

■ **8:32** Yar. 22:12; Yesh. 53:5; Yuh. 3:16. ■ **8:33** Yesh. 50:8. □ **8:34** «Ölgén, shundaqla tirilgen we Xudaning ong yénida turuwatqan, hemde biz üçün ... dua-tilawet qiliwatqan Mesih» — «Xudaning ong yénida» bolsa alemning eng yuqiri jayi, hemmini bashquridighan yer. ■ **8:34** Ibr. 7:25.

□ **8:36** «Séni dep kün boyi qirilmaqtimiz, boghuzlinishni kütüp turghan qoylardek hésablanmaqtimiz» — «Zeb.» 44:22 — neqil költürülgen bu ayet boyiche ishen'güchiler Xudaning yolida, Xudani dep köp japa-musheqqetlerge we ziyankeshlikke uchrishi mumkin. ■ **8:36** Zeb. 44:22; 1Kor. 4:9; 2Kor. 4:11.

bolsun, □³⁹ pelek bolsun hang bolsun, shundaqla pütkül kainatta yaratilghan herqandaq bashqa bir shey'i bolsun, bizni Rebbimiz Mesih Eysada bolghan Xudaning méhir-muhebbitidin héchqachan ayriwetküchi bolalmaydu.

9

Xuda we Uning tallighini Israil

¹ Men Mesihde heqiqetni sözleymen, yalghan gep éytmaymen, wijdanim Muqeddes Rohning ilkide bolup özemge guwahliq qilmaқта — □ ■
² Qelbimde zor derd-elem we tügimes azab bar.
³⁻⁴ Chünki méning buraderlirim, yeni jismani yehettiki qérindashlirim bolghan Israillarni *nijat tapquzalisam Xudaning* lenitige qélip Mesihdin mehrum qilinishimni tilesheke razi idim; ular Israillar! — ulargha oghulluq hoquqi, *Xudaning* shan-sheripining ayan qilinishi, ehdiliri, Tewrat qanunining amanet bolushi, ibadet xizmetliri

□ **8:38** «perishtiler bolsun jin-sheytan hökümanlar bolsun,...» — «jin-sheytan hökümanlar» bolsa grék tilida peqet «hökümanlar»la déyilidu. Injilda bu söz adette jin-sheytanlarni körsitidu («Ef.» 6:12ni körüng). «herqandaq rohiy küchler bolsun» — grék tilida «herqandaq küchler bolsun». □ **9:1** «men Mesihde heqiqetni sözleymen» — «Mesihde»: «Mesihge mensup bolup, Uning yétekchilikide, Uningdin iltipat, küch-qudretni alghanda....» dégen menide,. «Kirish söz»imiznimu körüng. ■ **9:1** Rim. 1:9; 2Kor. 1:23; 11:31; Gal. 1:20; Fil. 1:8; 1Tés. 2:5; 5:27.

we *Tewrat* wediliri nésiwe qilindi. □ ■ ⁵ Ulugh *ibraniiy* ata-bowiliri ularningkidur; jismaniiy jehette Mesih ularning ejdadidur. U barliq mewjudat üstidin höküm sürgüchi, menggü mubarek Xudadur. Amin! □ ■

⁶ — Biraq Xudaning *Israilgha bolghan* sözi bikar boldi, démeymen; chünki Israildin bolghanlarning hemmisila heqiqiy Israil hésablanmaydu; ■ ⁷ shuningdek, Ibrahimning ewladliri bolsimu, hemmisila uning perzentliri hésablanmaydu. Chünki *muqeddes yazmilarda Ibrahimgha*: «Ishaqtin törelgenlerla séning nesling hésablinidu» — déyilgen. □ ■

⁸ Démek, jismaniiy jehettin *Ibrahimdin* törelgen perzentler Xudaning perzentliri boliwermeydu,

□ **9:3-4** «ulargha oghulluq hoquqi,... we *Tewrat* wediliri nésiwe qilindi» — «oghulluq hoquqi» dégeklik, Mesih arqiliq Xudagha oghul bolushtiki imtiyaz. ■ **9:3-4** Mis. 32:32; Rim. 10:1; Mis. 4:22; Qan. 7:6; Rim. 2:17; 3:2; Ef. 2:12. □ **9:5**

«ulugh *ibraniiy* ata-bowiliri» — démek, Ibrahim, Ishaq, Yaqup, Yüsüp we Yehuda qatarliqlar. «jismaniiy **jehette Mesih ularning ejdadidur**» — démek, Mesihning tughulushining **rohiy jehetimu** bar idi — U hem insandin (pak Israilliq qiz Meryemdin) hem Muqeddes Rohdin tughulghan. «...**mesih ularning ejdadidur. U barliq mewjudat üstidin höküm sürgüchi, menggü mubarek Xudadur. Amin!**» — rosul Pawlusqa eng derd yetküzidighan ish — Mesih Israilda tughulghan we toluq Xudaliq tebiiti bolsimu, Israillar özliri uni, yeni öz Mesihini héch tonumaytti. ■ **9:5** Yer. 23:6; Yuh. 1:1; Ros. 20:28; Rim. 1:4; Ibr. 1:8,9,10.

■ **9:6** Chöl. 23:19; Yuh. 8:39; Rim. 2:28; 3:3; 2Tim. 2:13.

□ **9:7** «Ishaqtin törelgenlerla séning nesling hésablinidu» — («Yar.» 21:12). Bu söz intayin qisqa bolup, toluq menisi: «Men sanga wede qilghan ewladliring, yeni pütkül dunyagha bextimni yetküzidighan ewladliring Ismaildin emes, Ishaqtinla kélip chiqidu» dégendek.

■ **9:7** Yar. 21:12; Gal. 3:29; 4:23; Ibr. 11:18.

belki *Xudaning* wedisi arqiliq törelgenler *Ibrahimga* heqiqiy nesli hésablinidu. ■ ⁹ Chünki Xudaning bergen wedisi mundaq idi: «*Kéler yili* mushu chaghda qaytip kélimen, Sarah bir oghulgha ana bolidu». □ ■

¹⁰ Uning üstige, Riwkah bir erdin, yeni ejdadimiz Ishaqtin *qoshkézekge* hamilidar bolghanda, ■ ¹¹⁻¹² Perzentliri téxi tughulmighanda, héchqandaq yaxshi yaki yaman ishnimu qilmasta, Xuda Özining ademlerni tallashtiki muddiasining ularning qilghan ish-emellirige emes, peqet Chaqirghuchi bolghanning iradisige asasan'ghanliqini körsitish üçün, Riwkahgha: «Chongi kichikining xizmitini qilidu» — déyilgenidi. □ ■ ¹³ Xuddi yene muqeddes yazmilarda éytilghinidek: «Yaqupni söydüm, Esawdin nepretlendim». □ ■

¹⁴ Undaқта, bulargha néme deyli? Xudada adaletsizlik barmu? Hergiz yoq! ■ ¹⁵ Chünki Xuda Musagha mundaq dégen: — «Kimgé rehím qilghum kelse, shuninggha rehím qilimen,

■ **9:8** Gal. 4:28. □ **9:9** «*Kéler yili mushu chaghda qaytip kélimen, Sarah bir oghulgha ana bolidu*» — («Yar.» 18:10, 14). Bu ayette déyilgen «oghul» Ishaq bolidu. ■ **9:9** Yar. 18:10. ■ **9:10** Yar. 25:21. □ **9:11-12** «Xuda Özining ademlerni tallashtiki muddiasining ularning qilghan ish-emellirige emes, peqet Chaqirghuchi bolghanning iradisige asasan'ghanliqini körsitish üçün...» — «Chaqirghuchi bolghan» — Xuda Özi, elwette. «Chongi kichikining xizmitini qilidu» — («Yar.» 25:23). Qoshkézekning kichiki Yaqup, chongi Esaw bolidu. ■ **9:11-12** Yar. 25:23. □ **9:13** «Yaqupni söydüm, Esawdin nepretlendim» — Tewrat, «Mal.» 1:2-3. ■ **9:13** Mal. 1:2-3. ■ **9:14** Qan. 32:4; 2Tar. 19:7; Ayup 34:10.

Kimge ich aghritqum kelse, shuninggha ich aghritimen». □ ■

¹⁶ Démek, bu ish insanning iradisige yaki ularning tirishchanliqigha emes, belki rehimdilliq körsetküchi Xudagha baghliqtur. ¹⁷ Chünki Xuda muqeddes yazmilarda Pirewn'ge mundaq dégen: — «Méning séni tiklishimdiki meqset del shuki, qudritimni üstüngde körsitish hemde namimning pütkül jahan'gha jakarlinishi». □ ■

¹⁸ Démek, Xuda xalighinigha rehim qilidu, xalighinini tash yürek qilidu.

Xudaning ghezipi we shapaiti

¹⁹ Emdi belkim sen manga: «Xudaning iradisige héchkim qarshi chiqalmaidighan tursa, undaқта Xuda néme üçün insanni eyibleydu?» — déyishing mumkin.

²⁰ Biraq, ey insan, Xuda bilen takallashqudek kimsen? Qélipta shekillendürüliwatqan nerse özini shekillendürgüchige: —

□ **9:15** «Kimge rehim qilghum kelse, shuninggha rehim qilimen, kimge ich aghritqum kelse, shuninggha ich aghritimen» — «Mis.» 33:19. ■ **9:15** Mis. 33:19. □ **9:17** «Chünki Xuda muqeddes yazmilarda pirewn'ge mundaq dégen:…» — Pirewn Misirdiki padishah bolup, Israillarni qulluqqa salghan. U Xudaning Musa peyghember arqiliq kelgen permanlirigha zor qarshiliq körsetken we barghanséri Xudagha qarap öz könglini tash qilip Uning sözini anglimighan. Biraq axir bérip Xuda Özining shan-sheripini körsitish üçün, «Misirdin chiqish»ta xatirilen'gendek, «Xuda Pirewnning könglini qattiq qildi» (9:12) we shuning bilen Israilni uning qolidin qutquzush üçün nurghun möjjizilerni yaratti. «Méning séni tiklishimdiki meqset del shuki, qudritimni üstüngde körsitish hemde namimning pütkül jahan'gha jakarlinishi» — «Mis.», 9:16. ■ **9:17** Mis. 9:16.

«Méni néme üçün bundaq yasiding?» — déyelemdu? ■ 21 Xumdanchining oxshash bir kallek laydin ésil orun'gha ishlitidighan qachimu, shundaqla adettiki orun'gha ishlitidighan qachimu yasash hoquqi yoqmu? □ ■ 22 Xuda Öz ghezipini körsitishni we küch-qudritini tonutushni niyet qilghan bolsa, ghezipige layiq bolghan, halaketke teyyarlan'ghan «qachilar»gha adettin tashqiri sewrchanliq bilen köksi-qarnini keng qilip kelgen bolsa, uninggha néme boptu? □ 23-24 We shuning bilen Özining rehim-shepquitining nishani qilghan we shan-sherepke muýesser bolushqa aldin'ala teyyarligan «qachilar»da, yeni Özi Yehudiyalar arisidinla emes, belki eller arisidinmu chaqirghan bizlerde shan-sheripining cheksizlikini namayan qilish üçün shundaq

■ 9:20 Yesh. 29:16, 45:9; Yer. 18:6. □ 9:21 «Xumdanchining oxshash bir kallek laydin ésil orun'gha ishlitidighan qachimu, shundaqla adettiki orun'gha ishlitidighan qachimu yasash hoquqi yoqmu?» — «ésil orun'gha ishlitidighan qachimu... adettiki orun'gha ishlitidighan qachimu...» némini körsitidu? Mesilen, bir qachida öy xojayini sharab ichidu, bashqa bir qachigha balining teretliri élinidu. Ikkisining öz ishlitish orni bar, biraq bularning biri «ésil» biri «adettiki» dep hésablinidu. ■ 9:21 2Tim. 2:20. □ 9:22 «halaketke teyyarlan'ghan «qachilar»» — yaki «özlirini halaketke teyyarligan «qachilar»».

qilishni xalighan bolsa, buninggha néme boptu?□
 25 Bu xuddi Xudaning Hoshiya peyghember ar-
 qiliq éytqinidek: —

«Esli xelqim hésablanmighan xelqni xelqim,
 Esli söymigenlerni söygenlirim deymen»;□ ■

26 we yene: — «Burun ulargha: «Siler Méning
 xelqim emessiler» déyilgen jayda,
 Kelgüside del shu jayda ulargha «Tirik Xudaning
 oghulliri!» dégen nam bérilidu».□ ■

27 Yeshaya peyghembermu Israil toghruluq
 mundaq jakarlighanidi: —

□ 9:23-24 «Xuda Öz ghezipini körsitishni we küch-quдрitini tonutushni niyet qilghan bolsa, ghezipige layiq bolghan, halaketke teyyarlan'ghan «qachilar»gha adettin tashqiri sewrchanliq bilen köksi-qarnini keng qilip kelgen bolsa, uninggha néme boptu? We shuning bilen özining rehim-shep-qitining nishani qilghan we shan-sherepke muýesser bolushqa aldın'ala teyyarlighan «qachilar»da, yeni Özi Yehudiy-lar arisidinla emes, belki eller arisidinmu chaqirghan bizlerde shan-sheripining cheksizlikini namayan qilish üçün shundaq qilishni xalighan bolsa, buninggha néme boptu?» — (22-24-ayet) oqurmenler diqqet qilsa biliduki, Pawlus özining ushbu muhim soaligha jawab bermeydu. Soalning umumiy shekli: «Xuda shundaq qilishni xalighan bolsa emdi bizning qandaqmu uning bilen takallishish hoquqimiz bar?» dégendek. Eyni ehwal uning déginidek bolsun yaki bolmisun, bu bizning ishimiz emes, belki Xudaningkidur. Bizge nisbeten eng muhimi shuki, gunahimizdin qutulushni xalislaqla, Xuda Özi Mesihning qurbanliqi arqiliq teyyarlighan towa qilish étiqadliq yolini aldımızgha ochuq qildi. □ 9:25 «Esli xelqim hésablanmighan xelqni xelqim, esli söymigenlerni söygenlirim deymen» — «Hosh.» 2:23. ■ 9:25 Hosh. 2:25 □ 9:26 «Burun ulargha: «Siler Méning xelqim emessiler» déyilgen jayda, kelgüside del shu jayda ulargha «Tirik Xudaning oghulliri!» dégen nam bérilidu» — «Hosh.» 1:10. ■ 9:26 Hosh. 2:1; 1Pét. 2:10.

«Israillarning sani déngiz sahilidiki qumdek köp bolsimu, lékin peqet birla «qaldi» qutquzulidu; ■ 28 chünki, Perwerdigar Öz ishini tügitiwétip, heqqaniylik bilen tézdin uni ijra qilidu; chünki U yer yüzide hökümuni teltöküs we téz ijra qilidu». □ ■ 29 Yeshaya peyghember yene aldin éytqinidek: — «Eger samawi qoshunlarning Serdari bolghan Perwerdigar bizge bir nesil qaldurmighan bolsa, Sodom shehiridek, Gomorra shehiridek *yoqalghan* bolattuq». □ ■

Israillarning putliship kétishi

30 Undaқта, bulargha néme déyishimiz kérek? Heqqaniylikqa intilmigen ellikler heqqaniylikqa, yeni étiqadqa اساسlan'ghan birxil heqqaniylikqa érishti. □ 31 Lékin Israil heqqaniylikni körsetken Tewrat qanunigha intilgini bilen qanunning telipige yételmidi. ■

■ 9:27 Yesh. 10:22. □ 9:28 «Israillarning **sani déngiz sahilidiki qumdek köp bolsimu, lékin peqet birla «qaldi» qutquzulidu; chünki, Perwerdigar Öz ishini tügitiwétip, heqqaniylik bilen tézdin uni ijra qilidu; chünki U yer yüzide hökümuni teltöküs we téz ijra qilidu»** — (27-28-ayet) «Yesh.» 10:22-23. Bezi kona köchürme yazmilarda Yeshayaning béshariti sel qisqiraq: «Perwerdigar bu yer yüzi üstidin chiqarghan hökümuni teltöküs we téz ijra qilidu» dep neqil keltürüldü. ■ 9:28 Yesh. 10:22, 23. □ 9:29 «Eger **samawi qoshunlarning Serdari bolghan Perwerdigar bizge bir nesil qaldurmighan bolsa, Sodom shehiridek, Gomorra shehiridek yoqalghan bolattuq»** — «Yesh.» 1:9. Oqurmenlarning éside barki, Xuda Sodom we Gomorra sheherlirini rezilliki tüpeylidin üstige ot we gün'gürt yaghdurup yoqatqan («Yar.» 19-bab). ■ 9:29 Yar. 19:24; Yesh. 1:9; 13:19; Yer. 50:40; Ez. 16:46. □ 9:30 «**ellikler**» — yeni «Yehudiy emesler». ■ 9:31 Rim. 10:2; 11:7.

³² Néme üçün? Chünki ularning *heqqaniylikqa* intilishi étiqad bilen emes, belki «sawabliq ishlar» bilen idi. Ular «putlikashang tash»qa putlishop yiqilip chüshti; □ ³³ xuddi *muqeddes yazmilarda* yézilghinidek:

«Xelqni putlshidighan putlikashang tashni,
Ademni yiqitidighan qoram tashni Zion'gha qoy-
dum,
Uninggha étiqad qilghuchi hergiz yerge qaritilip
qalmas». □ ■

10

¹ Qérindashlar, yürek intizarim, shundaqla Xudagha yélinishim Israillarning qutquzulushi üçündür. ² Chünki shuninggha guwahliq bérimenki, ularning Xudagha heqiqetenmu

□ **9:32** «ularning **heqqaniylikqa intilishi étiqad bilen emes, belki «sawabliq ishlar» bilen idi**» — «sawabliq ishlar»: — oqurmenlerge mushu mektuptin hazir ayan boliduki, Xuda aldida bizge héch ish «sawab» hésablanmaydu; heqqaniylik peqet u ewetken Mesihke baghligan étiqattin kélidu. Shunga «sawabliq ishlar» («Xuda bu ishlar arqiliq manga sawab qoshup béridu» dégen menide chüshen'gen bolsaq) Xuda aldida qet'iy mewjut emestur. □ **9:33** «Ademni **yiqitidighan qoram tashni Zion'gha qoydum**» — «Zion» dégen, Yérusalémning yaki Israilning bir shéiriy nami. «Xelqni **putlshidighan putlikashang tashni, ademni yiqitidighan qoram tashni Zion'gha qoydum, uninggha étiqad qilghuchi hergiz yerge qaritilip qalmas**» — toluq bésharet «Yesh.» 8:14, 28:16de tépilidu. Oqurmen bu ayetlerni özi oqusa uningdin bu tashning Eysa Mesihning ikenlikini köreleydu. Uni qobul qilmighanlar heqqaniylikqa érishmey yiqilidu; uni qobul qilghanlar heqqaniy qilinip tik turidu. ■ **9:33** Zeb. 2:12; 118:22; Pend. 16:20; Yesh. 8:14; 28:16; Yer. 17:7; Mat. 21:42; 1Pét. 2:6.

qizghin intilishi bar, biraq ularning intilishi heqiqiy bilim üstige qurulghan emes. □ ■ ³ Chünki ular Xudaning heqqaniyliyini bilmigechke, uning ornigha özlirining heqqaniyliyini tikleshke tiriship, Xudaning heqqaniyliqigha boysunmidi. ⁴ Chünki Tewrat qanunining nishan-meqsiti Mesihning Özidur; shuning bilen étiqad qilghuchilarning herbiri üçün heqqaniyliq bar boldi. □ ■

⁵ Chünki Tewrat qanunigha emel qilishtin kelgen heqqaniyliq heqqide Musa peyghember mundaq yazghan; «Qanunning emrlirige emel qilghanlar

□ **10:2** «ularning (Yehudiylarning) Xudagha heqiqetenmu qizghin intilishi bar, biraq ularning intilishi heqiqiy bilim üstige qurulghan emes» — «heqiqiy bilimge üstige qurulghan emes»: Yehudiylarning köp diniy mezhepidikilerge nisbeten eng muhim ish Tewrat qanuni üstidiki «bilim» we «bilim ashurush» idi. Shuning bilen Pawlusning bu sözi ishenmigen Yehudiylargha bek éghir kélishi mumkin idi. ■ **10:2** Ros. 22:3; Rim. 9:31; Gal. 4:17. □ **10:4** «Tewrat qanunining nishan-meqsiti Mesihning Özidur» — grék tilida «nishan-meqset» dégenning «xatime» dégen yene bir menisimu bar. Démek, ayetning menisi: (1) Xudaning Tewrat qanunida bolghan meqsiti insan'gha öz gunahini tonutup, Mesihning qutquzushigha mohtaj bolghanliyini bildürüshtin ibaret idi; shunga Xuda qanunni bergen waqtida Mesihning dunyagha kélishini közligenidi; (2) Mesih Özi Tewrat qanunini mukemmel emelge ashurdi, jümlidin Tewrat qanuni telep qilghan, shundaqla bésharet bergen gunahni yuyidighan qurbanliqni qildi; (3) Mesih Tewrat qanunini toluq emelge ashurghandin kéyin, étiqad qilghuchilar üçün uning héch telipi qalmidi (7:4ni körüng). Mezkur ayet bu menilirining hemmisini öz ichige alidu. ■ **10:4** Mat. 5:17; Ros. 13:38; 2Kor. 3:13; Gal. 3:24.

shu ishliridin hayatliq tapidu». □ ■

⁶ Lékin étiqadtin bolghan heqqaniylik mundaq deydu: — «Könglüngde: — «Kim asman'gha chiqar?» (yeni «Kim Mesihni asmandin élip chüshürer?») ■ ⁷ we yaki «Hang tégige kim chüsher?» (yeni «Mesihni ölümdin kim qayturar?») — démigin». □ ■

⁸ Emdi shu *heqqaniylik* néme deydu? — «Söz-kalam sanga yéqindur, tilingda we dilingdidur!»

□ **10:5** «Qanunning emrlirige emel qilghanlar shu ishliridin hayatliq tapidu» — «Law.» 18:5 we yene «Qan.» 4:1, 6:24.

■ **10:5** Law. 18:5; Ez. 20:11; Gal. 3:12.

■ **10:6** Qan.

30:12. □ **10:7** Lékin étiqadtin bolghan heqqaniylik mundaq deydu: — Könglüngde: — «Kim asman'gha chiqar?» (yeni «Kim Mesihni asmandin élip chüshürer?») we yaki «Hang tégige kim chüsher?» (yeni «Mesihni ölümdin kim qayturar?») — démigin» — (6-7-ayet) neqil keltürülgen ikki ayet: — «Qan.» 30:12-13. Bu sirlig geplerning ajayib meniliri belkim mundaq: (1) «Kimmu asman'gha chiqar?» — «Kimmu Xudaning asman pelek-tek yuqiri telep qilghan heqqaniylikigha yételisun?» dégenliktur. Lékin eger birsi: «Heqqaniylikim mukemmel, «asman'gha chiqqan-dekmen»» dégen bolsa, bu dégini «Men Mesihke oxshash heqqaniy» dégen'ge barawer bolup, Xudaning Mesihke körsetken mukemmel heqqaniylikigha ahanet qilghan bolidu. Bundaq déyishi beribir Mesihni özining peskesh «heqqaniylik»ning derjisige chüshürüp, «Mesihni asmandin chüshürmekchi» bolghini. (2) «Kimmu hangning tégige chüsher?» déyishi, bir kishi öz gunahining bedilini tölimekchi bolup dozaxta bir mezigil tursam andin gunahimdin xalas bolimen» démekchi bolghini; bu, Mesihning ölümide gunahimiz üçün jaza tartip bedel tölishining manga (shundaqla héchkimge) kériki yoq; mushundaq dégen kishi «Mesihni ölümdin kim qayturar» dégen bolidu, yeni «Mesihni ölüm yolidin qayturush kérek, uning ölüshi kéreksiz, exmiqane ishtur» dégüchi bolidu. Yighip éytqanda, héchkim öziye tayinip Xudaning mukemmel heqqaniylikigha yételmeydu; héchkim öz gunahi üçün özi bedel toliyelmeypdu. ■ **10:7** Qan. 30:13

— bu söz-kalam del biz jakarlaydighan étiqadning sözidir. □ ■ ⁹ Démek, «Eysaning Reb ikenlikini aghzing bilen étirap qilsang we qelbingde Xudaning uni ölükler arisidin tirildürgenlikige ishenseng, qutquzulisen!» ¹⁰ Chünki insan qelbide étiqad qilish bilen heqqaniy qilinidu, éghizida étirap qilish bilen nijatqa érishidu. ¹¹ Muqeddes yazmilarda déyilgende; «Uninggha étiqad qilghuchining herbiri hergiz yerge qaritilmas». □ ■ ¹² Chünki bu jehette Yehudiylar bilen Gréklarning perqi yoq; her ikkisinining Rebbi hemmining Rebbidur we Özige nida qilghanlarning hemmisige mol bayliqlirini ayimaydu. □ ■ ¹³ Chünki: «Kimdikim Rebning namini chaqirip nida qilsa qutquzulidu». □ ■ ¹⁴ Lékin Rebge ishenmigen kishi qandaqmu Uninggha nida qilalisun? U toghruluq anglimighan kishi qandaqmu Uninggha ishensun? Xush xewer jakarlighuchi bolmisa, ular uni qandaqmu angliyalisun? ¹⁵ Shu jakarlighuchilar ewetilmigen bolsa, xush xewerni qandaqmu yetküzelisun? Muqeddes yazmilarda yézilghinidek: «Aman-xatirjemlik toghruluq xush xewerni, bext-saadet toghruluq xush xewerni yetküzgenlarning ayaghliri némidégen güzel-

□ **10:8** «Söz-kalam **sanga yéqindur, tilingda we dilingdidur!**»

— «Qan.» 30:14. ■ **10:8** Qan. 30:12-14. □ **10:11** «Uninggha étiqad qilghuchining herbiri hergiz yerge qaritilmas» —

«Yesh.» 28:16. ■ **10:11** Yesh. 28:16; Rim. 9:33. □ **10:12** «Chünki bu jehette Yehudiylar bilen Gréklarning perqi yoq» —

démek, «bu jehette (Mesih arqiliq nijatqa érishishte) Yehudiylar bilen Yehudiy emeslarning perqi yoq». ■ **10:12** Ros. 15:9; Rim. 3:22. □ **10:13** «Kimdikim Rebning namini chaqirip nida qilsa qutquzulidu» — «Yo.» 2:32. ■ **10:13** Yo. 2:32; Ros. 2:21.

he!», □ ■

¹⁶ Biraq, xuddi Yeshaya *peyghemberning* «I Perwerdigar, bizning xewirimizge kimmu ishendi?» déginidek hemme adem xush xewerge itaet qilghan emes. □ ■ ¹⁷ Shunga étiqad xewerni anglashtin kélidu we shu xewer Mesih toghruluq sözde anglitilidu. □

¹⁸ Lékin shuni soraymenki, ular shu xewerni anglimighanmidu? Elwette anglidi: — «Ularning sadasi pütkül dunyagha, Sözliri yer yüzining qerlirige yetti». □ ■

□ **10:15** «Aman-xatirjemlik toghruluq xush xewerni, bext-saadet toghruluq xush xewerni yetküzgenlerning ayaghliri némidégen güzel-he!» — «Yesh.» 52:7, «Nah.» 1:15. Menisi belkim «xush xewer yetküzgenler kelgendek waqtida kelgen!» dégenni öz ichige alidu. Bezi kona köchürme yazmilarda «bext-saadet toghruluq xush xewerni...» dégen sözler tépilmaydu. ■ **10:15** Yesh. 52:7; Nah. 2:1. □ **10:16** «I Perwerdigar, bizning xewirimizge kimmu ishendi?» — «Yesh.» 53:1. ■ **10:16** Yesh. 53:1; Yuh. 12:38. □ **10:17** «... étiqad xewerni anglashtin kélidu we shu xewer Mesih toghruluq sözde anglitilidu» — bezi kona köchürme yazmilar: «... étiqad xewerni anglashtin kélidu we shu xewer Xudaning sözide anglitilidu» déyilidu. □ **10:18** «Lékin shuni soraymenki, ular shu xewerni anglimighanmidu? Elwette anglidi...» — bezi alimlar mushu yerdiki «ular»ni Israillarni körsitidu, dep qaraydu. Lékin kényinki ayet alahide Israillarning «anglishi» toghruluq bolghachqa, «ular»ni dunyadiki barliq ademler, Yehudiyar we Yehudiy emeslernimu körsetse kérek, dep qaraymiz. Bu ayetni shundaq chüshinimizki, «Hemme adem anglighan; shunga, Yehudiy xelqimu choqum anglighan». «Ularning sadasi pütkül dunyagha, sözliri yer yüzining qerlirige yetti» — «Zeb.» 19:4. Zeburdiki bu sözler esli asmandiki nurluq jisimlar Xudaning ulughluqini barliq alemge ipadiligenliki toghruluq idi. Rosul Pawlus bu sözni neqil keltürüp Injildiki xush xewer dunyadiki her yerlerge yorutulup tarqitilmaqta, démekchi. ■ **10:18** Zeb. 19:4

19 Yene shuni soraymenki, Israillar *shu xewerdin* waqip bolmighanmidu? Aldi bilen, Musa *Israilgha* mundaq bésharet bergen: —

««Héç xelq emes» bolghan bir xelq arqiliq silerde heset qozghaymen,

Nadan bir xelq arqiliq ghezippinglarni qozghaymen».

20 Kéyin, Yeshaya peyghember intayin yüreklik halda shu bésharetni bérip: —

«Özümge intilmigenlerge Özümni tapquzdum,

Méni sorimighanlarga Özüm köründüm» — dédi.

21 Lékin, U Israillar heqqide: —

«Men kün boyi bu itaetsiz we tersa xelqge qollirimni uzitip intilip keldim!» — deydu.

□ **10:19** ««Héç xelq emes» bolghan bir xelq arqiliq silerde heset qozghaymen, nadan bir xelq arqiliq ghezippinglarni qozghaymen» — «Qan.» 32:21. Démek, bashqa eller anglighan, qobul qilghan yerde, Israil choqum chüshen'gen. Israillar esli «nadan, bilimsiz, xudasiz» dep hésablighan Yehudiy bolmighan herqaysi yat millettin bolghan ishen'güchi kishilerning xush xewerge ishen'gechke «Xudaning yéngi xelqi» bolghanliqini, ularning bextini körüp heset qilidu, hetta ulargha ghezeplinidu. Musa peyghemberning «héç xelq emes» dégen sözi kelgüsi zamanda hasil qilinidighan Mesihning jamaitini körsitidu. Ularning köpinchisi herqaysi milletlerdin kelgechke, birinchidin ular «bir xelq» yaki «bir el» bolalmaydu; ikkinchidin, ularning arisida Yehudiylar köp bolmaydu. Ular herxil kishilerdin terkiб tapqachqa, Yehudiylar ularni «bir xelq» yaki «bir el» hésablimaydu hem «héç xelq emesler» dep qaraydu. ■ **10:19** Qan. 32:21.

□ **10:20** «Özümge intilmigenlerge Özümni tapquzdum, Méni sorimighanlarga Özüm köründüm» — «Yesh.» 65:1. ■ **10:20** Yesh. 65:1. □ **10:21** «Men kün boyi bu itaetsiz we tersa xelqge qollirimni uzitip intilip keldim!» — «Yesh.», 65:2.

■ **10:21** Yesh. 65:2.

11

Xudaning Israil toghruluq meqsitining axirida emelge ashurulushi

¹ Undaқта, shuni soraymenki: — Xuda Öz xelqidin waz kechtimu? Hergiz undaq emes! Menmu Ibrahim ewladidin, Binyamin qebilisidin bolghan bir Israilghu! ■

² Xuda aldin könglige pükken Öz xelqidin waz kechkini yoq. Muqeddes yazmilarda Ilyas *peyghember* heqqide néme déyilgenliki silerge ayan emesmu? U Israillardin azar chékip Xudagha yélinip: — □ ³ «I Perwerdigar, ular Séning peyghemberliringni öltürüshti, qurban'gahliringni chéqishti. Peqet özüm yalghuzla qaldim, ular yene méningmu jénimni almaqchi bolushuwatidu», dégen. ■ ⁴ Xudaning uninggha qayturghan kalami qandaq boldi? U: «Baalgha tiz pükimigen yette ming ademni Özümge élip qaldim» — dégen. □ ■

⁵ Xuddi shuningdek, бүгүнки күndimu Xudaning shapaiti bilen *Israildin* Özi tallighan bir «qaldi» bar. ■ ⁶ *Ularning tallinishi* shapaet bilen bolghan bolsa, undaқта özlirining ejir-emili bilen bolghan

■ **11:1** Yer. 31:37; 2Kor. 11:22; Fil. 3:5. □ **11:2** «Xuda aldin könglige pükken Öz xelqidin waz kechkini yoq» — «Xuda aldin könglige pükken (bilgen) xelqi» — belkim: «Xuda hemmidin burun Öz xelqi bolush üçün tallighan xelq» dégen menide. ■ **11:3** 1Pad. 19:10,14. □ **11:4** «Baalgha tiz pükimigen yette ming ademni Özümge élip qaldim» — «1Pad.» 19:10, 14. «Baal» bir but idi. «7000 adem», er kishilerni körsitidu. ■ **11:4** 1Pad. 19:18. ■ **11:5** Rim. 9:27.

emes. Emellerdin bolghan bolsa, shapaet shapaet bolmay qalatti. □ ■

7 Netijide qandaq boldi? Israillar izdiginige érishelmidi, lékin ulardin tallan'ghanlar érishti. Qalghanlarning bolsa, köngülliri bixudlashturuldi. □ ■ 8 Xuddi muqeddes

yazmilarda éytilghinidek: —

«Xuda ularning roh-qelbini ghepletke saldi,

Bügün'ge qeder közlrini körmes,

Qulaqlirini anglimas qildi». □ ■

9 Shuningdek Dawut *peyghembermu* mundaq dégen:

-
- **11:6** «Xuddi shuningdek, бүгүнki күndimu Xudaning shapaiti bilen Israildin özi tallighan bir «qaldi» bar. Ularning tallinishi shapaet bilen bolghan bolsa, undaqta özlirining ejir-emili bilen bolghan emes. Emellerdin bolghan bolsa, shapaet shapaet bolmay qalatti» — (5-6-ayet) Xuda Tewrattiki birnechche yerlerde «Sen Israilni shapaitim bilen tallighanmen» dégenidi (mesilen, «Qan.» 7:7ni körüng). Mushu yerde rosul Pawlus: Xuda shapaiti boyiche Israillar ichidin «bir qaldi»ni tallighan, deydu. Insan Xudaning yardimige érishishke pütünley layaqetsiz turup, Uningdin medetke érishse, mana bu «Xudaning shapaiti» bolidu. Xuda Israillarni ularning melum bir yaxshi yaki ulugh emilige qarap tallighan bolsa, undaqta Xudaning tallishi «shapaet»tin bolmighan bolatti. ■ **11:6** Qan. 9:4. □ **11:7** «Netijide qandaq boldi? Israillar izdiginige érishelmidi, lékin ulardin tallan'ghanlar érishti. Qalghanlarning bolsa, köngülliri bixudlashturuldi» — démek, Israillar izdigen heqqaniyliqqa hemmisila érishelmigen emes; ularning ichidin Xudaning shapaeti bilen Xuda tallighan «qaldi»lar heqqaniyliqqa érishken. ■ **11:7** Rim. 9:31. □ **11:8** «Xuda ularning roh-qelbini ghepletke saldi, бүгүн'ge qeder közlrini körmes, qulaqlirini anglimas qildi» — «Qan.» 29:4 hem «Yesh.» 29:10. ■ **11:8** Qan. 29:2; Yesh. 6:9; 29:10; Ez. 12:2; Mat. 13:14; Mar. 4:12; Luqa 8:10; Yuh. 12:40; Ros. 28:26.

«Ularning dastixini özlirige qapqan we tuzaq bolup, Ularni putlashturup, qilmishlirini öz béshigha chüshürsun!■

¹⁰ Közliri qarangghuliship, körelmisun;

Bellirini menggü ruslatmay püküldürgeysen!»□ ■

¹¹ Undaqta, shunimu sorayki: *Israillar* yiqilip qaytidin turghuzulmasliqqa putlashqanmu?

Hergiz undaq emes! Lékin ularning téyilip itaetsizlik qilghanliqidin nijat yat elliklerge yetküzüldi. Buningdin meqset Israillarni hesetke qozghashtin ibarettur. □

¹² Emdi ularning téyilip itaetsizlik qilishi dunyagha asayishliq bexsh etken bolsa, shundaqla ularning ziyan tartqini ellerni béyitqan bolsa, undaqta kelgüside ularning hemmisining toluq nijatliqqa érishishi dunyagha téximu zor bext élip kelmemdu?!□

■ **11:9** Zeb. 69:22 □ **11:10** «Ularning **dastixini özlirige qapqan we tuzaq bolup, ularni putlashturup, qilmishlirini öz béshigha chüshürsun! Közliri qarangghuliship, körelmisun; bellirini menggü ruslatmay püküldürgeysen!**» — (9-10-ayet)

«Zeb.» 69:22-23. Bu, Dawut peyghemberning shundaqla Xudaning sözi, Dawutning (we shundaqla Mesihning) düshmenliri toghruluq éytilghan. Bu 69-küyning hemmisi Mesih toghruluq bésharettur.

■ **11:10** Zeb. 69:22-23 □ **11:11** «... **Hergiz undaq emes! Lékin ularning téyilip itaetsizlik qilghanliqidin nijat yat elliklerge yetküzüldi. Buningdin meqset Israillarni hesetke qozghashtin ibarettur**» — yuqurida izahatta déginimizdek, Israillar Mesihke étiqad qilghan «yat eller»ning bextini körüp heset qilidu.

□ **11:12** «Emdi **ularning (Yehudiylarning) téyilip itaetsizlik qilishi dunyagha asayishliq bexsh etken bolsa, shundaqla ularning ziyan tartqini ellerni béyitqan bolsa...**» — «eller» — Yehudiy emesler, «yat eller».

Yehudiy emeslar tekebburlashmasliqi kérek

¹³ Emdi siler elliklerge sözlewatimen; men elliklerge rosul süpitide békitilgendin kéyin, wezipemni shan-shereplik dep ulughlaymenki, □ ■ ¹⁴ janjigerlirim bolghanlarning hesitini qozghap, ularning bezilirini qutuldurarmenmikin dégen ümidte bolimen. □ ¹⁵ Chünki ularning tashliwétilgenlikining netijisi dunyadiki ellerni Xuda bilen inaqlashturush bolsa, undaqta ularning qobul qilinishi ölümdin tirilish bolmay néme?

¹⁶ Hosuldin tunji bolup chiqqan xémirdiki kallek muqeddes hésablansa, pütün xémir muqeddes dep hésablinidu. Derexning yiltizi muqeddes bolsa,

□ **11:13** «siler **elliklerge**» — démek, «siler Yehudiy emes bolghanlarga». «men **elliklerge rosul süpitide békitilgendin kéyin, wezipemni shan-shereplik dep ulughlaymenki, ...**» — oqurmenlarning éside barki, Xuda rosul Pawlusni (gerche u «Yehudiy-larning Yehudiysi» bolsimu) Yehudiy emes bolghan el-milletlerge xush xewerni yetküzüşke alahide ewetken. ■ **11:13** Ros. 9:15; 13:2; 22:21; Gal. 1:16; 2:8; Ef. 3:8; 1Tim. 2:7; 2Tim. 1:11.

□ **11:14** «janjigerlirim **bolghanlarning hesitini qozghap, ularning bezilirini qutuldurarmenmikin dégen ümidte bolimen**» — «janjigerlirim bolghanlar» grék tilida «méning etlirim bolghanlar» — özining Yehudiy xelqini körsitidu.

shaxlirimu muqeddés bolidu. □ ■

¹⁷ Zeytun derixining birnechche shéxi derweqe sunduriwétilgenidi, we sen yawa zeytun köchiti bolup, ularning ornigha ulanding. Mana emdi derex yiltizidin ozuqluq élip, mol shirnisidin behrimen bolghuchi bolghanikensen, □ ¹⁸ emdi sunduruwétilgen ashu shaxlardin özüngni üstün qilip maxtanma. Maxtansang, shuni untumighinki, sen yiltizni emes, yiltiz seni kötürüp quwwetlewatidu.

¹⁹ Sen emdi: «Shaxlar méning ulinishim üçün sunduriwétildi» — déyishing mumkin.

²⁰ Toghra, ular étiqadsizliqtin sunduruldi; sen

□ **11:16** «Hosuldin **tunji bolup chiqqan xémirdiki kallek muqeddés hésablansa, pütün xémir muqeddés dep hésablinidu. Derexning yiltizi muqeddés bolsa, shaxlirimu muqeddés bolidu**» — mushu yerde «muqeddés»ning birinchi menisi «Xudagha atalghan», shuning bilen «pak» dégen menide. Birinchi jümlining köchme menisi belkim «Eger Israillarning ejdadliri, yeni Ibrahim, Ishaq we Yaquplar Xudagha atalghan bolsa, ularning perzentlirimu Xudagha atalghan bolidu» dégen bolushi mumkin. Töwendiki jümlilerde Pawlus Israilni bir «zeytun derixi»ke oxshitidu («Yer.» 11:16-19ni körüng). ■ **11:16** Chöl. 15:20 □ **11:17** «Zeytun **derixining birnechche shéxi derweqe sunduriwétilgenidi, we sen yawa zeytun köchiti bolup, ularning ornigha ulanding**» — demisekmu, «zeytun derixi» Israilgha, «ulan'ghan yawa zeytun köchiti» Mesihge étiqad qilghan Yehudiy emeslerge, «zeytun derixining sunduruwétilgen shaxliri» bolsa Israillar arisidin Mesihke étiqad qilmighachqa, Xudaning bext-beriketliridin üzülüp qalghan Yehudiyarlarga wekil bolidu. «**Mana emdi derex yiltizidin ozuqluq élip, mol shirnisidin behrimen bolghuchi bolghanikensen,...**» — buning köchme menisi belkim: «Sen xuddi derexning yiltizidin ozuqluq élip, shirnisidin behrimen boluwatqan shéxidek, Xuda Ibrahimgha wede qilghan bexttin behrimen boluwatisen» dégenlik bolsa kérek.

bolsang, étiqading bilen tik turisen; biraq uningdin meghrurlanma, eksiche *Xudadin* qorq! ²¹ Chünki Xuda eyni waqtida bu derexning öz shaxlirini ayimighaniken, sénimu ayimasliqi mumkin. □
²² Mana, *bu ishlarda* Xudaning méhribanliqigha hemde qattiq qol ikenlikige qara. U Öz yolidin yiqilip chüshkenlerge qattiq qol idi, lékin sanga (méhribanliqida dawamliq tursangla) méhribanliq körsetmekte. Undaq bolmighanda, senmu késip tashlinisen. ²³ *Yehudiylarmu* étiqadsizliqta ching turiwalmisa, eslidiki derexke ulinidu. Chünki Xuda ularni qayta ulashqa qadirdur. ■ ²⁴ Chünki eger sen yawa zeytun derixidin késip élinip, tebiyy qanuniyetke xilap halda *baghdiki* yaxshi zeytun derixige ulan'ghan yerde, eslidiki bu tebiyy shaxlarning öz derixike ulinishi téximu mumkin'ghu?!

Xudaning méhribanliqi pütkül insan üçündür

²⁵ Qérindashlar, özünglarni üstün we eqilliq chaghashtin saqlinishinglar üçün, wehiy qilin'ghan shu sirdin xewersiz qélishinglarni xalimaymenki, ta *Xuda tallighan* Yehudiy emeslerning sani toluqlan'ghuche, Israilning bir qismi tash yüreklikke qaldurulidu; □ ■

□ **11:21** «Xuda eyni waqtida bu derexning öz shaxlirini ayimighaniken» — «bu derexning öz shaxliri» Yehudiylarni körsitidu, elwette. ■ **11:23** 2Kor. 3:16. □ **11:25**

«özünglarni... eqilliq chaghashtin saqlinishinglar üçün...» — grék tilida «özünglarni üstün we eqilliq chaghashtin saqlinishinglar üçün...» déyilidu. Yehudiy emesler Yehudiylarning ehwaligha qarap: «Biz qutulduq, ular Xudaning leniti astida qalidu» dep tekebburlishishi mumkin. ■ **11:25** Luqa 21:24.

²⁶ andin pütkül Israil qutquzulidu. Bu toghruluq muqeddes yazmilarda mundaq yézilghan: —

«Qutquzghuchi Ziondin kélip,
Iplasliqni Yaquptin yoq qilidu.» □ ■

²⁷ Men ularning gunahlrini élip tashliwetkinimde,

Mana bu ular bilen tüzidighan ehdem bolidu.» □ ■

²⁸ Emdi xush xewer jehettin qarighanda, silerning bextinglar üçhün Yehudiy xelqi *xush xewerge* düshmen qilip békitilgen; biraq Xudaning tallishi jehettin qarighanda, ata-bowilirimiz sewebidin söyülgendur. ²⁹ Chünki Xuda Özi bergenlrini we chaqiriqini qayturuwalmaydu.

³⁰ Siler elliklermu bir chaghlarda Xudagha itaet qilmighan bolsanglarmu, *Yehudiylarning* itaetsizlikining netijiside hazir rehim-shepqetke érishtinglar. ³¹ Yehudiylar bolsa itaet qilmay kéliwatidu; *Xudaning* buningdiki meqsiti, silerge körsetken rehim-shepqet arqiliq ularnimu rehim-shepqetke érishtürüshtin ibarettur. □ ³² Chünki

□ **11:26** «Qutquzghuchi Ziondin kélip, iplasliqni Yaquptin yoq qilidu» — «Yaqup» mushu yerde Yaqupning ewladliri Israilni körsitidu. Bésharet «Yesh.» 59:20, 21ni körüng. ■ **11:26** Zeb. 14:7; Yesh. 27:9; 59:20; Yer. 31:31, 32, 33, 34; 2Kor. 3:16; Ibr. 8:8; 10:16. □ **11:27** «...Men ularning gunahlrini élip tashliwetkinimde, mana bu ular bilen tüzidighan ehdem bolidu» — 26-27-ayettiki bésharet sözliri «Yesh.» 59:20, 21, 27:9tin we «Yer.» 31:33-34tin neqil keltürülen. ■ **11:27** Yesh. 59:20, 21; Dan. 9:24 □ **11:31** «Yehudiylar bolsa itaet qilmay kéliwatidu; Xudaning buningdiki meqsiti, silerge körsetken rehim-shepqet arqiliq ularnimu rehim-shepqetke érishtürüshtin ibarettur» — démek, yuqirida izahlighinimizdek, Yehudiylar Yehudiy bolmighan ishen'güchilerning bextige qarighachqa, özliri towa qilip Mesihni qobul qilsun.

Xuda pütkül insan'gha rehim-shepquet körsitish üçün, hemmeylenni itaetsizlikke solap qoydi.

□ ■

33 — Ah! Xudaning danaligi we ilim-hékmitining bibaha bayliqliri hem hésabsiz chongqurluqi!

Uning hökümlirining tégige yetkili bolmas!

Uning yolliri izdep tépishtin shunche yiraqtur!

34 «Kimmu Perwerdigarning oy-muddialirini chüshinip yetti?

Kimmu Uninggha meslihetchi bolalidi?» □ ■

35 «Uninggha kim awwal bir nerse bérip,

Kéyin uni qayturup ber déyelidi?» □ ■

36 Chünki barliq mewjudatlar Uningdin kelgen,

U arqiliq mewjut bolup turidu,

Xem Uning üçün mewjut bolup turidu.

Barliq shan-sherep ebedgiche Uninggha bolghay!

Amin. ■

12

Étiqadchining Özini Xudagha atishi

¹ Shunga, ey qérindashlar, Xudaning rehimdilliqi bilen silerdin shuni ötünimenki, téninglarni muqeddes, Xudani xursen qilidighan, tirik

□ **11:32** «Chünki Xuda pütkül insan'gha rehim-shepquet körsitish üçün, hemmeylenni itaetsizlikke solap qoydi» —

«hemmeylen» Yehudiyalar we Yehudiy emeslerni körsitidu. ■ **11:32**

Gal. 3:22. □ **11:34** «Kimmu Perwerdigarning oy-muddialirini

chüshinip yetti? Kimmu Uninggha meslihetchi bolalidi?» —

«Yesh.» 40:13. ■ **11:34** Yesh. 40:13; 1Kor. 2:16. □ **11:35**

«Uninggha kim awwal bir nerse bérip, kéyin uni qayturup ber

déyelidi?» — «Ayup» 41:11. ■ **11:35** Ayup 41:3. ■ **11:36**

Pend. 16:4; 1Kor. 8:6.

qurbanliq süpitide Uninggha béghishlanglar. Mana bu silerning *Xudagha* qilidighan heqiqiy ibaditinglardur. □ ■ ² Bu dunyaning qélipigha kirip qalmanglar, belki oy-pikringlarning yéngilinishi bilen özgertilinglar; undaq qilghanda Xudaning yaxshi, qobul qilarliq we mukemmel iradisining néme ikenlikini ispatlap bileleysiler. □ ■

³ Manga ata qilin'ghan shapaetke asasen her-biringlarga shuni éytimenki, özünglar toghruluq özenlarda bar bolghinidin artuq oylimay, belki Xuda herbiringlarga teqsim qilghan ishenchning miqdarigha asasen salmaqliq bilen özünglarni dengsep körünglar. ■ ⁴ Chünki ténimiz köpligen ezalardin terkib tapqan hemde herbir ezayimizning oxshash bolmighan roli bolghandek, ■ ⁵ bizmu köp bolghinimiz bilen Mesithe bir ten bolup bir-birimizge baghlinishliq eza bolimiz. ■

⁶ Shuning üçün bizge ata qilin'ghan méhirshepqet boyiche, herxil rohiy iltipatlirimizmu bar boldi. Birsige ata qilin'ghan iltipat wehiyni yetküzüsh bolsa, ishenchisining dairiside wehiyni yetküzsun; ■ ⁷ bashqilarning xizmitini qilish bolsa,

□ **12:1** «**Mana bu silerning Xudagha qilidighan heqiqiy ibaditinglardur**» — «heqiqiy ibaditinglar» grék tilida yene «yolluq, orunluq, tégishlik, eqilge muwapiq xizmet» dégen menilerni öz ichige alidu. ■ **12:1** Rim. 6:13,16; 1Pét. 2:5. □ **12:2** «**Bu dunyaning qélipigha kirip qalmanglar**» — bashqa birxil ipadilesh shekli: — «bu dunyaning éqimlirigha egiship yürmenglar». Eyni sözler «bu dunyadiki qélipqa shekillendürülmenglar». ■ **12:2** Ef. 5:17; 1Tés. 4:3; 1Yuh. 2:15. ■ **12:3** Rim. 1:5; 1Kor. 12:11; Ef. 4:7. ■ **12:4** 1Kor. 12:27; Ef. 1:23; 4:16; 5:23; Kol. 1:24. ■ **12:5** 1Kor. 12:4; 2Kor. 10:13; 1Pét. 4:10. ■ **12:6** 1Kor. 12:4.

xizmet qilsun; telim bérish bolsa, telim bersun; ■
 8 righbetlendürüş bolsa, righbetlendürsun;
 sediqe bérish bolsa, merdlik bilen sediqe bersun;
 yéteklesh bolsa, estayidilliq bilen yéteklisun;
 xeyrxahliq körsitish bolsa, xushal-xuramliq bilen
 qilsun. ■

9 Méhir-muhebbitinglar saxta bolmisun; rezilliktin
 nepretlininglar, yaxshiliqqa ching baghlininglar;
 10 Bir-biringlarni qérindashlarचे qizghin méhir-
 muhebbet bilan söyünglar; bir-biringlarni hörmetlep
 yuqiri orun'gha qoyunglar. □ ■

11 Intilishinglarda érinmenglar, roh-qelbinglar
 yalqunlap köyüp turup, Rebke qullarचे xizmet
 qilinglar. □

12 Ümidte bolup shadlinip yürünglar; musheqqet-
 qiyinchiliqlargha sewr-taqetlik bolunglar;
 duayinglarni herqandaq waqitta toxtatmanglar.

■ 13 Muqeddes bendilerning éhtiyajidin chiqinglar;
 méhmandostluqqa intilinglar; ■ 14 Silerge

■ 12:7 1Kor. 12:10; 1Pét. 4:10, 11. ■ 12:8 Qan. 15:7;

Mat. 6:1, 2, 3; 2Kor. 9:7. □ 12:10 «bir-biringlarni hörmetlep

yuqiri orun'gha qoyunglar» — bu sözning: «bir-biringlarga
 hörmet körsitishçe birinchi bolunglar», «bir-biringlarga bes-beste
 hörmet körsitinglar» dégen bashqa bir menisi bar. Rosul belkim
 qesten ikki menisini teng ishletken bolushi mumkin. ■ 12:10

Ef. 4:2; Fil. 2:3; 1Pét. 5:5; Ibr. 13:1; 1Pét. 1:22; 2:17. □ 12:11

«roh-qelbinglar yalqunlap köyüp turup,...» — «Muqeddes Rohta,
 Muqeddes Roh arqiliq qizghin bolup...» yaki «öz rohingda qizghin
 bolup...» dégen menilerning qaysisini bildüridighanliqigha birnéme
 démek tes. Emeliyette nijatta Muqeddes Roh ishen'güchining rohi
 bilen bir bolup, u arqiliq ishleydu, shunga bu ikki mene arisida
 chong perq yoq. ■ 12:12 Luqa 18:1; Rim. 15:13; Ef. 6:18; Kol.

4:2; 1Tés. 5:16,17; Ibr. 10:36; 12:1; Yaq. 5:7 ■ 12:13 1Kor. 16:1;

Ibr. 13:2; 1Pét. 4:9.

ziyankeshlik qilghuchilargha bext tilenglar; peqet bext tilenglarki, ularni qarghimanglar.

■
15 Shadlan'ghanlar bilen bille shadlininglar; qayghurup yighlighanlar bilen bille qayghurup yighlanglar.

16 Bir-biringlar bilen inaq ötüp oxshash oy-pikirde bolunglar; neziringlarni üstün qilmanglar, belki töwen tebiqidiki kishiler bilen bérish-kélish qilinglar. Özünlarni danishmen dep chaghlimganglar. ■ 17 Héchkimning yamanliqigha yamanliq bilen jawab qayturmanglar. Barliq kishining aldida ishliringlar peziletlik bolushqa köngül qoyunglar. □ ■

18 Imkaniyetning bariche köpchilik bilen inaq ötünglar; ■ 19 intiqam almanglar, i söyümlüklirim; uni Xudagha tapshurup Uning ghezipige yol qoyunglar, chünki *muqeddes yazmilarda* mundaq yézilghan: «Perwerdigar deyduki, intiqam Méningkidur, *yamanliq Men qayturimen*». □ ■

20 Shunga eksiche «Düshmining ach bolsa, uni toydur, ussighan bolsa, qandur. Bundaq qilish bilen «uning béshigha kömür choghini toplap

■ **12:14** Mat. 5:44; 1Kor. 4:12. ■ **12:16** Pend. 3:7; Yesh. 5:21; Rim. 15:5; 1Kor. 1:10; Fil. 2:2; 3:16; 1Pét. 3:8.

□ **12:17** «Barliq **kishining aldida ishliringlar peziletlik bolushqa köngül qoyunglar**» — bashqa birxil terjimisi: «Köpchilik yaxshi dep qarighan ishlarni köngül qoyup qilinglar». ■ **12:17** Pend. 20:22; Mat. 5:39; 1Kor. 6:7; 2Kor. 8:21; 1Tés. 5:15; 1Pét. 2:12. ■ **12:18** Mar. 9:50; Ibr. 12:14. □ **12:19** «Perwerdigar **deyduki, intiqam Méningkidur, yamanliq Men qayturimen**» — «Qan.», 32:35. ■ **12:19** Qan. 32:35; Mat. 5:39; Luqa 6:29; Ibr. 10:30.

salghan bolisen». □ ■ 21 Yamanliq aldida bash egmenglar, belki yamanliqni yaxshiliq bilan yénginglar.

13

Hökümet aldidiki mes’uliyitimiz

¹ Hemme adem özlirini idare qilghuchi hoquq igilirige boysunsun. Chünki Xuda tiklimigen hökümet yoq; qaysi hoquq-hökümet mewjut bolsila Xuda teripidin tiklen’gendur. ■ ² Shuning üçün, hoquq-hökümetke qarshiliq qilghuchi kishi Xudaning orunlashturushigha qarshiliq qilghan bolidu. Qarshiliq qilghuchilar soraqqa tartilidu □ ³ (chünki hökümlar yaxshiliq qilghuchilargha emes, belki yamanliq qilghuchilargha qorqunch keltüridu). Hökümlardin qorqushni

□ **12:20** «Düshmining ach bolsa, uni toydur, ussighan bolsa, qandur. Bundaq qilish bilen «uning béshigha kömür choghini toplap salghan bolisen» — («Pend.» 25:21-22). «Uning béshigha kömür choghini toplap salghan bolisen» dégen menisi: «uni qattiq uyaldurisen». Bu ibare Misirdiki kona bir adetni körsitidu. Ademning towa qilghanliqini bildürüş üçün béshida bir siwet choghni kötürüp mangatti. Shunga «uning béshigha kömür choghini toplap salghan bolisen» dégini, uning towa qilishigha yadrem béreleysen» «wijdanini oyghitisen» dégeniktur. ■ **12:20** Pend. 25:21-22; Mat. 5:44. ■ **13:1** Pend. 8:15; Dan. 4:29; Tit. 3:1; 1Pét. 2:13. □ **13:2** «Shuning üçün, hoquq-hökümetke qarshiliq qilghuchi kishi Xudaning orunlashturushigha qarshiliq qilghan bolidu. Qarshiliq qilghuchilar soraqqa tartilidu» — bundaq jaza Xuda teripidin yaki hökümet teripidin kelgenlikini rosul démeydu, biraq mushu yerde belkim hökümet teripidin bolushi mumkin.

xalimaymen déseng, undaқта yaxshi emel qil. U chaghda hókümet teripididin teriplinisen.

⁴ Chünki hókümrانlar séning menpeiting üçhün Xudaning xizmetchisidir. Lékin yamanliق qilsang, uningdin qorqushung kérek! *Hókümrان* qilichni bikargha ésiwalmaydu, u yamanliق qilghuchigha Xudaning ghezipini kórsitidighan jaza bergüchi süpitide Xudaning xizmetchisidir.

⁵ Shuning üçhün, hókümrانlargha boysunush kérek. Bu, peqet jazalinishtin saqlinish üçhünla emes, belki pak wijdanliق bolush üçündür.

⁶ Mushu sewebtinmu baj tapshurunglar; hókümrانlar bolsa, Xudaning mexsus bu ishlarni bashqurushqa békitken xizmetkarliridir.

⁷ Herkimge öz tégishlik heqqini tólenqlar; ghelle-paraқ tapshuruwalghuchigha ghelle-paraқni, baj yighquchilargha bajni tapshurunglar; éhtiramgha tégishlik bolghanlargha éhtiram qilinglar, hórmet qilishqa tégishlik bolghanni hórmet qilinglar.

Bashqilar aldidiki mes'uliyitimiz

⁸ Bir-biringlarni söyüshtin bashqa, héchkimge héchnersidin qerzdar bolmanglar. Chünki bashqilarni söygen kishi Tewrat qanunining telipini emelge ashurghan bolidu. ■ ⁹ Chünki «zina qilma, qatilliq qilma, oghriliق qilma, nepsaniyetchilik qilma» dégen perhizler we bulardin bashqa herqandaқ perzlermu, «qoshnangni özüngni söygendek söygin» dégen bu emрге yighinchaqlan'ghan. ■ ¹⁰ Méhir-

■ **13:8** Gal. 5:14; 1Tim. 1:5. ■ **13:9** Mis. 20:13-17; Law. 19:18; Qan. 5:17-19; Mat. 19:18; 22:39; Mar. 12:31; Gal. 5:14; Yaq. 2:8.

muhebbetke bérilgen *kishi* öz yéqinigha héchqandaq yamanliq yürüzmeydu; shuning üçün, méhir-muhebbet Tewrat qanunining telipini emelge ashurghuchidur.

¹¹ Hazirqi waqitning jiddiyliqini bilip, shularni qilinglar. Chünki biz üçün alliqachan uyqudin oyghinish waqit-saiti yétip keldi. Chünki deslepki étiqad qilghan waqtimizgha nisbeten nijatimiz téximu yéqinlap qaldi. ■ ¹² Kéche ötüshke az qaldi, kündüz yéqinlashti. Shunga, qarangghuluqning ishlerini tashlap, yoruqluqning qoral-yaraqirini kiyeyli. ■ ¹³ Kündüzge muwapiq diyanetlik hayat kechüreyli, eysh-ishret we sharabxorluqqa, zina we keyp-sapagha, jédel-majira we hesetxorluqqa bérilmeyli; ■ ¹⁴ eksiche özünglargha Reb Eysa Mesihni kiyiwélinglar we gunahkar ettiki arzu-heweslerni qandaq qandurushni héch oyli-manglar.■

14

Qérindashlar üstidin höküm qilmanglar

¹ Étiqadi ajizlarni qobul qilinglar, lékin ular bilen

■ **13:11** Ef. 5:14; 1Tés. 5:6.

■ **13:12** Kol. 3:8; 1Tés. 5:5.

■ **13:13** Luqa 21:34; 1Kor. 6:10; Ef. 5:5; Fil. 4:8; 1Tés. 4:12; 5:6; Yaq. 3:14. ■ **13:14** Gal. 3:27; 1Pét. 2:11.

pikirde talash-tartish qilmanglar. □

² Birsni herqandaq yémeklikni yéyishke bolidighinigha ishinidu; lékin yene étiqadi ajiz birsi peqet köktatlarnila yeydu. ■ ³ Herqandaq yémekliklarni yeydighan kishi yémeydighan kishini kemsitmisen; hemde *bezi nersini* yémeydighan kishi herqandaq yémekliklarni yeydighan kishi üstidin höküm qilmisen. Chünki Xuda uni qobul qilghan. ⁴ Bashqa birsining xizmetkari üstidin höküm qilghuchi sen kim iding? Xizmetkarning tik turushi yaki yiqilip kétishige peqetla öz xojayini mes'uldu. Hemde *shu xizmetkarmu* tik turidighan qilinidu — chünki *xujayini* Reb uni tik turghuzushqa qadirdur. ■

⁵ Melum birsi melum bir künni yene bir künden üstün köridu, yene birsi hemme künni oxshash dep qaraydu. Herkim özining közqarishigha

□ **14:1** «Étiqadi ajizlarni qobul qilinglar, lékin ular bilen pikirde talash-tartish qilmanglar» — eyni zamanda Eysa Mesihke étiqad qilghuchilar Yehudiyarlardan hem herxil gheyriy din'gha egeshkenlerdin chiqqan Yehudiy emesler idi. Ularning köp qisimlirida eslide «Xudani xursen qilish» üçün yémek-ichmeklik jette küchlük qaidiler bar idi. Lékin, xush xewer bilen yetküzülgen wehiyeler boyiche, Xuda dunyadiki barliq ozuqluq nersilerni yaratqandin kéyin, étiqadchilar ularni yéyishke bolidu (mesilen, «Mar.» 7:18-23ni körüng). Biraq bir qisim étiqadchilar bu yéngi erkinlikni toluq chüshenmigen yaki uninggha ishenmigen bolsa, kona adetliri boyiche yashashni dawam qilatti. Shuning bilen Pawlus ularni «étiqadi ajizlar» dep atidi. Qiziq bir yeri shuki, «étiqadi ajiz» ademning bezi intayin küchlük pikirliri bolushi mumkin! ■ **14:2** Pend. 15:7 ■ **14:4** Yaq. 4:12.

toluq ishenchi bolsun. □ ■ 6 Melum künni qedirleydighan kishi buning bilen Rebbining hörmitide uni qedirleydu. Bir nersini yeydighan kishimu Rebbining hörmitide yeydu, chünki u öz rizqi üçün Xudagha teshekkür éytidu. Melum nersini yémeydighan kishi yémeydighanliqi bilen özining Rebbining hörmitide yémeydu, umu shundaqla Xudagha teshekkür éytidu. ■ 7 Chünki héchqaysimiz özimiz üçün yashimaymiz we héchqaysimiz özimiz üçün ölmeymiz; ■ 8 Belki eger yashisaq, Rebbimiz üçün yashaymiz; ölsek, Rebbimiz üçün ölimiz. Shuning üçün yashisaqmu, ölsekmu Rebbimizge mensupturmiz. 9 Chünki Mesihning ölüshi we tirilishi del shu meqset bilen boldiki, Uning ölüklerning hem tiriklarning Rebbi bolushi üçündür.

10 Undaqta, sen néme üçün qérindishing üstidin höküm qilisen? Yaki néme üçün qérindishingni mensitmeysen? Chünki hemmimiz Xudaning so-

□ 14:5 «Melum birsi melum bir künni yene bir kündin üstün körüdu, yene birsi hemme künni oxshash dep qaraydu. Herkim özining közqarishigha toluq ishenchi bolsun» — étiqadchilarning bir qismi Yehudiy bolup, ular yenila Tewratta belgilen'gen, Yehudiylar ötküzüp kelgen héyt-bayramlarni tutushqa, bolupmu «shabat küni» (dem élish küni, yeni shenbe küni)ni tutushqa adetlen'gen, shundaqla bularni burunqidek dawamlashturush kérek, deytti. ■ 14:5 Gal. 4:10; Kol. 2:16. ■ 14:6 1Kor. 10:31; 1Tim. 4:3. ■ 14:7 2Kor. 5:15; Gal. 2:20; 1Tés. 5:10; 1Pét. 4:2.

raq texti aldida turishimiz kérek bolidu. □ ■

¹¹ Chünki *muqeddes yazmilarda* éytilghinidek: —

«Perwerdigar deyduki: —

Öz hayatim bilen qesem ichimenki,

Manga barliq tizlar pükülidu,

Barliq tillar Méni étirap qilip medhiye oquydu». □ ■

¹² Shunga, herbirimiz Xuda aldida özimiz toghruluq hésab bérimiz. ■

Ajiz qérindishinglarni Xuda yolidin chetnitip qoy-manglar

¹³ Shuning üçün, bir-birimizning üstidin höküm qilghuchi ikkinchi biri bolmayli. Buning ornigha shundaq höküm-qarargha kélinglarki, herqandaq qérindashqa gunahqa yiqitidighan bir nersini yaki tuzaqni qoymasliq kérek. ■ ¹⁴ Rebbimiz Eysada bolghanliqimdin shuninggha qet'iy ishendürülüp bilimenki, herqandaq nerse özligidin haram emestur; lékin bir nersini haram

□ **14:10** «Chünki **hemmimiz Xudaning soraq texti aldida turishimiz kérek bolidu**» — «soraq texti» adette Rim impériyeside herbir sheherning chong meydanida bolatti. Yerlik emeldarlar muhim hökümlerni yaki élanlarni chiqirish üçün uningda olturatti. Xudaning «soraq texti» yaki «höküm chiqirish texti» aldida bolidighan soraq belkim **ishen'güchilerning** emellirining üstidin höküm chiqirish üçünla bolidu («2Kor.» 5:10ni körüng). ■ **14:10** Mat. 25:31; 2Kor. 5:10. □ **14:11** «Perwerdigar deyduki: — **Öz hayatim bilen qesem ichimenki, Manga barliq tizlar pükülidu, barliq tillar Méni étirap qilip medhiye oquydu**» — «Yesh.» 45:23. ■ **14:11** Yesh. 45:23; 49:18; Fil. 2:10. ■ **14:12** Zeb. 62:12; Yer. 17:10; 32:19; Mat. 16:27; Rim. 2:6; 1Kor. 3:8; 2Kor. 5:10; Gal. 6:5; Weh. 2:23; 22:12. ■ **14:13** 1Kor. 10:32; 2Kor. 6:3.

dep qarighan kishi üçün, u uninggha haramdur.

■ ¹⁵ Eger yémekliking tüpeylidin qérindishingni azabqa qoyghan bolsang, méhir-muhebbet yolida mangmighan bolisen. Mesih uning üçün Özjénini pida qilip ölgen, bu *qérindishingni* yémekliking bilen nabut qilma!■

¹⁶ Emdi siler yaxshi dep qarighan ishlarning yaman déyilishige sewebchi bolup qalmanglar.

¹⁷ Chünki Xudaning padishahliqi yémek-ichmekte emes, belki Muqeddes Rohta bolghan heqqaniylik, inaqliq-xatirjemlik we shadliqtidir.

■ ¹⁸ Bularda yashap Mesihke xizmet qilghuchi kishi Xudani xursen qilidu we insanlarning teriplishige sazawer bolidu.

¹⁹ Shuning üçün özimizni inaqliqni ilgiri süridighan we bir-birimizning étiqadini qurup chiqidighan ishlargha atayli. □ ²⁰ Yémeklikni dep Xudaning ejrini nabut qilmanglar. Hemme nerse derweqe halaldur; biraq birsi yégini bilen *étiqadida* putlashsa, u uninggha yaman hésablinidu.

□ ■ ²¹ Shuning üçün gösh yéyish, sharab ichish, shundaqla bashqa herqandaq ishlarni qilishing

■ **14:14** Mat. 15:11; Ros. 10:15; 1Kor. 8:4; 1Tim. 4:4. ■ **14:15**

1Kor. 8:11. ■ **14:17** 1Kor. 8:8. □ **14:19** «Shuning üçün

özimizni inaqliqni ilgiri süridighan we bir-birimizning étiqadini qurup chiqidighan ishlargha atayli» — «bir-birimizning étiqadini qurup chiqidighan» eyni tékiste «bir-birimizni qurup chiqidighan» dégen sözler bilen ipadilinidu. Bu muhim ibarining menisi toghru-luq «kirish söz»imizni körüng. □ **14:20** «biraq birsi yégini

bilen étiqadida putlashsa, u uninggha yaman hésablinidu» — bashqa birxil terjimisi: «biraq birsi yése we shunglashqa bashqilarni (iman, wijdan teripide) putlashtursa, bu ish uninggha yaman bolidu». ■ **14:20** Tit. 1:15.

qérindishingni gunahqa téyilduridighan, azabqa qoyidighan yaki uni ajizlashturidighan bolsa, bularni qilmighining tüzük. □ ■

²² Séning *melum bir ishni qilishqa* ishenching barmu? Emdi bu ishench Xuda bilen séning arangdiki ishtur. Özi qiliwatqan ishni toghra dep qarighan, shuningdin wijdanimu eyibke buyrulmighan kishi némidégen bextlik-he! ²³ Lékin *yémekliktin gumanlinip turup yene shuni yégen kishi eyibke buyrulidu*, chünki buni ishench bilen yémigen. Ishenchtin bolmighan herqandaq ish gunahtur.■

15

Özimizni qanaetlendürüşnila oylimayli

¹ Emdi étiqadimiz küchlük bolghan bizler özimizni qanaetlendürüşnila oylimay, belki étiqadi ajizlarningmu ajizliqlirini kötürishimiz kérek.■

² Herbirimiz öz yéqinimizning étiqadini qurup chiqishi üçün, uning bext-berikitini közlep, uni xursen qilishqa intileyli. ³ Chünki hetta Mesihmu Özini qandurushni oylimighanidi. Bu toghrisida muqeddes yazmilarda mundaq pütülgen: «Sen *Xudani haqaret qilghanlarning haqaretliri Méning üstümge chüshti*».□ ■ ⁴ Chünki burunda

□ **14:21** «azabqa **qoyidighan yaki uni ajizlashturidighan**» — bezi kona köchürmilerde mushu sözler tépilmaydu. ■ **14:21** 1Kor. 8:13. ■ **14:23** Tit. 1:15. ■ **15:1** 1Kor. 9:22; Gal. 6:1

□ **15:3** «Sen **Xudani haqaret qilghanlarning haqaretliri Méning üstümge chüshti**» — («Zeb.» 69:9). ■ **15:3** Zeb. 69:7-9; Yesh. 53:4, 5.

wehiy bilen pütülgen yazmilardiki herqaysi sözler bizge ögitish üçhün yézilghan bolup, meqsiti muqeddes kitablardin kelgen sewr-taqet we ilhambexsh arqiliq bizde azru-ümidning bolushi üçündür.■

⁵ Emdi sewr-taqet we ilhambexshning Igisi Xuda silerni Mesih Eysani ülge qilip, özara bir oy-niyetke keltürgey;■ ⁶ buning bilen siler Xudani, yeni Reb-bimiz Eysa Mesihning Atisini bir jan bir dil bilen bir éghizdin ulughlighaysiler.

Bir-biringlarni qobul qilinglar

⁷ Shunga, Mesih silerni qobul qilip, Xudagha shan-sherep keltürginidek, silermu bir-biringlarni qobul qilinglar.□ ⁸⁻⁹ Chünki silerge shuni éytimenki, Eysa Mesih Xudaning ata-bowilargha bergen wedilirini ispatlash üçhün, shu arqiliq ellermu Xudaning rehim-shepquitini körüp uni ulughlishi üçhün, xetne qilin'ghanlarga Xudaning heqiqitini yetküzgüchi xizmetkar süpitide teyinlendi. Bu xuddi *muqeddes yazmilarda*: — «Shunga Sanga eller arisida medhiye oquymen, We Séning namingni küyleymen» — dep

■ 15:4 Rim. 4:23, 24. Fil. 2:2; 3:16; 1Pét. 3:8.

■ 15:5 Rim. 12:16; 1Kor. 1:10; □ 15:7 «Mesih silerni qobul qilip, Xudagha shan-sherep keltürginidek, silermu bir-biringlarni qobul qilinglar» — bashqa birxil terjimisi: «Mesih silerni qobul qilghandek, silermu bir-biringlarni qobul qilip Xudagha shan-sherep keltürüglar». Emeliyette bu menisimu bizning terjimimizdin chiqidu.

yézilghanidi. □ ■

¹⁰ We U yene: —

«Ey eller,

Xudaning xelqi bilen bille shad-xuram bolunglar!» — deydu. □ ■

¹¹ We yene U: —

«Ey barliq eller, Perwerdigarni medhiyilenglar, Ey pütkül qowmler, Uni ulughlanglar!» —

□ **15:8-9** «Eysa Mesih Xudaning ata-bowilargha bergen wedilirini ispatlash üçün» — «Xudaning ata-bowilargha bergen wediliri» Xuda Ibrahim, Ishaq, Yaqup, Yüsüp, Musa peyghember we bashqa peyghemberlerge yetküzgen wediliri dégenlik. «**shu arqiliq ellermu Xudaning rehim-shepqtini körüp uni ulughlishi üçün...**» — «eller» mushu yerde yat eller, Yehudiy emeslerni körsitidu. «**Shunga Sanga eller arisida medhiye oquymen...**» — «eller» yene mushu yerde yat eller, Yehudiy emeslerni körsitidu. «**Shunga Sanga eller arisida medhiye oquymen, we Séning namingni küyleymen**» — («Zeb.» 18:49. Bu bésharette Mesih Öz Rohi arqiliq Dawut peyghemberning aghzidin sözleydu. Pawlus bu muhim gepliri (8-9-ayetler) arqiliq Yehudiy emesler we Yehudiylarning bir-birini qobul qilishini dewet qilidu; chunki Mesih Eysa Özi Yehudiylar («xetne qilin'ghanlar»)gha xizmetkar teyinlendi hem shuningdek Yehudiy emesler («yat eller»)ning Xudani medhiyilishige bashlamchiliq qilidu; démek, Mesih ikki terepning xizmitide bolghandin kéyin, némishqa siler Yehudiylar we Yehudiy emesler kichik péilliq bilen Uning ulugh ülgisige egiship bir-biringlarni qobul qilmaysiler? ■ **15:8-9** 2Sam. 22:50; Zeb. 18:49-50. □ **15:10** «**We U yene: ... deydu**» — bu we kéyinki ayettiki «U» Mesihdur. Mushu ayettiki bésharetler Uning Özining peyghemberlerning aghzi arqiliq éytqan sözliridir. 15-ayettiki izahatni körüng. «**Ey eller**» — «eller» yat eller, Yehudiy emeslerni körsitidu. «**Ey eller, Xudaning xelqi bilen bille shad-xuram bolunglar!**» — «Qan.» 32:43. ■ **15:10** Qan. 32:43.

deydu. □ ■ 12 Yene, Yeshaya *peyghembermu* mundaq deydu: —

«Yessening yiltizi bolghan kishi meydan'gha chiqidu,

Ellerge hakimlik qilidighan zat ornidin turidu;

Eller derweqe Uninggha ümid baghlaydu». □ ■

13 Emdi ümidning Igisi Xuda Özige ishini-watqanliqlaridin qelbinglarni toluq shad-xuramliq we tinch-xatirjemlikke toldurghay, shuning bilen Muqeddes Rohning küch-qudriti bilen ümidke tolup tashqaysiler. □

Pawlusning rosulluq xizmiti toghrisida

14 I qérindashlirim, könglünqlarning méhribanliq bilen tolghanliqigha, mol bilimler bilen toluq bézelgenlikige, shundaqla bir-biringlarga özara jékilep béreleydighanliqlarighimu qayilmen.

15 Shundaq bolsimu, Xuda manga ata qilghan shapaet tüpeylidin men silerge bir qisim tereplerdin nechche ishlarni eslitip qoyushqa

□ 15:11 «Ey **barliq eller, Perwerdigarni medhiyilenglar, ey pütkül qowmler, Uni ulughlanglar!**» — («Zeb.» 117:1) —

bu ayet we yuqiriqi neqil keltürülgen ikki ayette, Mesih (dun-yagha kélishtin burun) peyghemberlerning aghzidin bésharet bérip, kelgüsida Yehudiy emesler bilen Özi tallighan xelqi bille Xudagha ibadet qiliship, Uning xizmitide bille bolushidighanliqini aldin'ala éytidu. ■ 15:11 Zeb. 117:1. □ 15:12 «Yessening yiltizi bol-

ghan kishi meydan'gha chiqidu, ellerge hakimlik qilidighan zat ornidin turidu; eller derweqe Uninggha ümid baghlaydu»

— («Yesh.» 11:10) Mesih toghruluq yene bir bésharet. Yesse bolsa, Dawut peyghemberning atisi idi. Biraq uning ewladi Mesih, yeni «uning yiltizi»dur. ■ 15:12 Yesh. 11:10; Weh. 5:5; 22:16.

□ 15:13 «**ümidning Igisi Xuda...**» — eyni söz «ümidning Xudasi...».

sel jür'etlik bolup ushbu xetni yazmaqtimen. ¹⁶ Shu shapaet bilen men Xudaning xush xewirini yetküzüp kahindek Uning ibaditini hemme yerde wujudqa keltürüş xizmitide *Yehudiy emes* ellerge Mesih Eysaning xizmetkari bolup teyinlendim. Bu xizmitimning meqsiti ellerning Xudagha sunidighan ibaditi Muqeddes Roh arqiliq pak-muqeddes qilinip, Xudani xursen qilidighan qurbanliqtek Uning qobul qilishigha layiq bolushi üçündür. □ ¹⁷ Shuning üçün Mesih Eysada bolghanliqimdin Xudaning manga tapshurghanliridin pexirlinimen. ¹⁸⁻¹⁹ Chünki ellerning Xudagha itaet qilishi üçün Mesihning manga qildurghanliridin bashqa héchnémini

□ **15:16** «bu xizmitimning meqsiti ellerning Xudagha sunidighan ibaditi Muqeddes Roh arqiliq pak-muqeddes qilinip...» — «eller»; yat eller, Yehudiy emeslerni körsitidu. «Shu shapaet bilen men Xudaning xush xewirini yetküzüp kahindek Uning ibaditini hemme yerde wujudqa keltürüş xizmitide Yehudiy emes ellerge Mesih Eysaning xizmetkari bolup teyinlendim. Bu xizmitimning meqsiti ellerning Xudagha sunidighan ibaditi, Muqeddes Roh arqiliq pak-muqeddes qilinip, Xudani xursen qilidighan qurbanliqtek uning qobul qilishigha layiq bolushi üçündür» — rosul Pawlus özini kahin'gha oxshitidu. Xudaning kona zamanlardiki ibadetxanigha kahinlarni teminleshtiki meqsiti xelqning toghra yolda Xudagha ibadet qilishidin ibaret idi. Shunga ular xelqning öz qurbanliqlirini toghra, Xudaning qobul qilishigha layiq pétide sunushigha yordemchi we xizmetkar idi. Pawlus özining xush xewerni yetküzüşning axirqi meqsiti Xudagha heqiqiy, menilik, chin dilliq ibadetni barliqqa keltürüştin ibarettur, deydu. Xeqning bu ibaditini pak-muqeddes qilish Muqeddes Rohning ishi, elwette. Bu ibadetmu peqet jamaet ibadet sorunlirida emes, belki ishen'güchining pütün hayati arqiliq ipadilididu (12:1-2).

tilgha élishqa heddim emes. Söz we emeller arqiliq, alametlik möjiziler we karametler arqiliq, Muqeddes Rohning küch-quдрiti bilen Yérusalémdin bashlap Illirikon ölkisigiche aylinip hemme yerde Mesihning xush xewirini toluq jakarlidim. ²⁰ Shundaq qilip bashqilar salghan ulning üstige bina salmasliq üçün, ezeldin Mesihning nami anglanmighan yerlerde bu xush xewerni jakarlashqa intilip keldim. ²¹ Bu toghrisida *muqeddes yazmilarda* éytilghinidek: — «Uningdin xewersiz bolghanlar Uni köridu, Anglimighanlar anglap chüshinidu». □ ■

Pawlusning Rimgha bérish pilani

²² Mana, shu *xizmetlirim* sewebidin yéninglarga bérishni köp qétim oylighan bolsammu, lékin tosulghulargha uchrab baralmidim. ■

²³⁻²⁴ Lékin hazir mushu etraplarda *xush xewer yetküülmigen* yerler manga qalmighanliqtin, hemde köp yillardin béri silerni yoqlap bérish arzuyum bolghanliqtin, Ispaniyege bérishimda silernimu yoqlap ötmekchimen. Sepirimde aldi bilen siler bilen körüshüp, bir mezigil hemrahliqinglardin toluq xushallinip, andin silerning yardiminglarda sepirimni dawamlashturushumni ümid qilimen. ■

²⁵ Biraq hazir bolsa Yérusalémgha bérüp, u yerdiki muqeddes bendilerning xizmitide bolushqa

□ **15:21** «Uningdin **xewersiz bolghanlar Uni köridu, anglimighanlar anglap chüshinidu**» — «Yesh.» 52:15. ■ **15:21** Yesh. 52:15. ■ **15:22** Rim. 1:13; 1Tés. 2:18. ■ **15:23-24** Rim. 1:10; 15:32; 1Tés. 3:10; 2Tim. 1:4.

kétiwatimen. ■ 26 Chünki Makédoniye we Axaya ölkiliridiki jamaetler Yérusalémdiki muqeddes bendiler arisidiki yoqsullargha iane toplap yardem bérishni layiq kördi. 27 Bu ishni ular berheq layiq kördi; emeliyette bolsa ular Yérusalémdikilergé qerzdardur. Chünki eller *Yehudiy qérindashlarning* rohiy bextliridin behrimen bolghan bolsa, maddiy jehettin ulargha yardem bérishke toghra kélidu.□

28 Men bu ishni püttürgendin kéyin, yeni Yérusalémdiki qérindashlarning *jamaetlarning étiqadining* bu méwisini qobul qilishini jezmenleshtürgendin kéyin, silerni yoqlap ötüp Ispaniyegé barimen. □ 29 Yéninglarga barghinimda, Mesihning toluq bext-berikitini silerge élip baridighanliqimni bilimen.■

30 Qérindashlar, Rebbimiz Eysa Mesih we *Muqeddes*

■ 15:25 Ros. 19:21; 24:17. □ 15:27 «Chünki eller **Yehudiy qérindashlarning rohiy bextliridin behrimen bolghan bolsa, maddiy jehettin ulargha yardem bérishke toghra kélidu**» — «yardem bérish» dégen söz grék tilida adette muqeddes ibadetxanidiki xizmet bilen munasiwetliktur. □ 15:28 «Yérusalémdiki qérindashlarning **jamaetlarning étiqadining bu méwisini qobul qilishini jezmenleshtürgendin kéyin,...**» — grék tilida «(Yérusalémdiki) qérindashlarga bu méwisini yetküzüp möhürlendürgendin kéyin,...» dégen sözler bilen ipadiliduru. Rosul Pawlus Yehudiy qérindashlarning bu sowghatni qobul qilishini intayin muhim dep biletti. Chünki uni qobul qilishi sowghat bergenlerni, yeni Yehudiy emes ishen'güchilerni «bizning qérindashlirimiz» dep qobul qilishigha barawer bolatti, shunglashqa barliq jamaetlarning birligi we muhebbitini mustehkemlep algha süretti. Xudagha teshekkür, Yehudiy qérindashlar uni qobul qildi («Ros.» 21:17). ■ 15:29 Rim. 1:11.

Rohning méhir-muhebbiti bilan silerdin ötünimenki, men üçün Xudagha dua qilip men bilen birlikte küresh qilghaysiler — □ ■ 31 méning Yehudiye ölkisidiki étiqad qilmighanlarning yaman niyetliridin saqlinishim, shuningdek Yérusalémda in'amni yetküzüsh xizmitimning shu yerdiki muqeddes bendilerning qobul qilishigha érishishi üçün ■ 32 hemde axirda Xuda buyrusa, péqirning shad-xuramliq bilen yéninglargha béríp, siler bilen ortaq istirahat qilishimiz üçünmu dua qilghaysiler.■

33 Amanliq-xatirjemlik Igisi bolghan Xuda hemminglar bilen bille bolghay! Amin!□

16

Pawlusning axirqi salamliri

¹ Kenxria shehiridiki jamaetning xizmetchisi singlimiz Fibini silerge tewsiye qilip tonushturimen; ² uni muqeddes bendilerge layiq Rebning muhebbitide qobul qilip kütüwalghaysiler, uning herqandaq ishta silerge hajiti chüshse, uninggha yardem qilghaysiler. Chünki u özimu

□ 15:30 «men üçün Xudagha dua qilip men bilen birlikte küresh qilghaysiler» — «küresh qilghaysiler» dégen sözler jin-sheytanlarning Xudaning xizmitige daim qarshi chiqidighanliqini körsitidu; shunga bu xizmet üçün dua qilish (bularning qarshi chiqqanliqi tüpeylidin) birxil küresh, tes bir ish bolidu (mesilen «Kol.» 2:1, 4:11ni körüng). ■ 15:30 2Kor. 1:11. ■ 15:31 2Tés. 3:2. ■ 15:32 Rim. 1:10; 15:23. □ 15:33 «Amanliq-xatirjemlik Igisi bolghan Xuda» — esliy tilida «Amanliq-xatirjemlikning Xudasi».

nurghun kishilerga, jümlidin mangimu chong yardemchi bolghan.□

³ Men bilen birge ishligen, Mesih Eysada bolghan xizmetdashlirim Priska bilen Akwilagha salam éytqaysiler.□ ■⁴ (ular méni dep öz hayatining xéyim-xetirige qarimidi. Hem yalghuz menla emes, belki ellerdiki barliq jamaetlermu ulardin minnetdardur).□ ⁵ Ularning ailiside jem bolidighan jamaetkimu salam éytqaysiler.

Asiya ölkisidin Mesihke étiqadta eng deslepki méwe bolup chiqqan, söyümlüküm Épenitke salam éytqaysiler. ⁶ Siler üçün köp ejir singdürgen Meryemge salam éytqaysiler.

⁷ Men bilen zindandash bolghan, Yehudiy qérindashlirim Andronikus we Yunyagha salam éytqaysiler. Ular mendin awwal Mesihte bolghan

□ **16:2 «uni muqeddes bendilerga layiq Rebning muhebbitide qobul qilip kütüwalghaysiler...»** — «Rebning muhebbitide» eyni grék tilida «Rebde» dégen söz bilen ipadilinidu. Mushu ibare toghruluq «kirish söz»imizni körüng. «uning (yeni Fibining) herqandaq ishta silerge hajiti chüshse, uninggha yadem qilghaysiler. Chünki u özimu nurghun kishilerga, jümlidin mangimu chong yardemchi bolghan» — bu sözlerge qarighanda Fibi özi melum sewebtin Rimgha seper qilmaqchi idi, shuning bilen Pawlusning bu salam xétini élip baridu. Mushundaq uzun we xeterlik seper qilish asan emes idi. Xudagha we Fibige qolimizda hazir turghan bu qimmetlik xet üçün rehmet! □ **16:3 «Men bilen birge ishligen, Mesih Eysada bolghan xizmetdashlirim Priska bilen Akwilagha salam éytqaysiler...»** — Priska (Priskila) we éri Akwila xush xewerning köp xizmitini qilghan («Ros.» 18:2, 26, «1Kor.» 16:19, «2Tim.» 4:19ni körüng). ■ **16:3 Ros. 18:2,26.** □ **16:4 «... Hem yalghuz menla emes, belki ellerdiki barliq jamaetlermu ulardin minnetdardur»** — «eller»: yat eller, Yehudiy emeslerni körsitidu.

bolup, rosullar arisidimu abruyluqtur.□

8 Rebbimizde bolghan söyümlüküm Ampliyatqa salam éytqaysiler.

9 Biz birge ishligen Mesihte bolghan xizmetdishimiz Urbanus we söyümlüküm Staxuslarga salam éytqaysiler.

10 Sinaqlardin ötken, Mesihte sadıq ispatlinip kelgen Apélisqa salam éytqaysiler. Aristowulusning ailisidikilerge salam éytqaysiler.

11 Yehudiy qérindishim Hérodiyón'gha, Narkisning ailisidikilerdin Rebde bolghanlarga salam éytqaysiler.

12 Rebning xizmitide japa tartiwatqan Triféna we Trifosa xanimgha salam éytqaysiler. Rebning xizmitide nurghun japa tartqan söyümlük *singlim* Persisqa salam éytqaysiler.

13 Rebde tallan'ghan Rufusqa we uning mangimu ana bolghan anisigha salam éytqaysiler.

14 Asinkritus, Filigon, Hermis, Patrobas, Hérmás we ularning yénidiki qérindashlarga salam éytqaysiler.

15 Filologus we Yulyagha, Nérius we singlisigha, Olimpas we ularning yénidiki barlıq muqeddes bendilerge salam éytqaysiler.□

16 Bir-biringlar bilen pak söyüşler bilen salamlishinglar. Mesihning hemme jamaetliridin silerge salam!■

□ **16:7** «Yehudiy qérindashlirim **Andronikus we Yunya**» — mushu yerdiki «qérindashlirim» yene «uruq-tughqanlirim» dégen menidimu bolushi mumkin. Bashqa birxil terjimisi: «ular rosullarning qarishida bek abruyluq kishiler». □ **16:15** «Filologus **we Yulya**» — belkim er-ayal. ■ **16:16** 1Kor. 16:20; 2Kor. 13:12; 1Tés. 5:26; 1Pét. 5:14.

Axirqi nesihet

17 Qérindashlar, silerdin shuni ötünimenki, siler ögen'gen telimge qarshi chiqqan, aranglarda ixtilaplarni peyda qilidighan we ademni étiqad yolidin téyilduridighan kishilerdin pexes bolunglar, ulardin néri bolunglar. ■ 18 Bundaq kishiler Rebbimiz Mesihke emes, belki öz qarnigha qul bolidu; ular siliq-sipaye gepler we xushamet sözliri bilen saddilarning qelbini azduridu.■

19 Silerning Rebke bolghan itaetmenliklardingin hemmeylen xewer tapti. Shunga ehwalinglardin shadlinimen; shundaqtimu, yaxshi ishlar jehette aqil bolushunglarni, yaman ishlargha nisbeten nadan bolushunglarni xalaymen. ■ 20 Amanliq-xatirjemlik Igisi bolghan Xuda uzun ötmey Sheytanni ayagh astinglarda yenjiydu. Rebbimiz Eysaning méhir-shepqiti silerge yar bolghay!□

21 Xizmetdishim Timotiy, Yehudiy qérindashlirim Lukyus, Yason we Sospatirlardin silerge salam. ■ 22 (ushbu xetke qelem tewretküchi menki Tertiyumu Rebde silerge salam yollaymen).□

■ 16:17 Mat. 18:17; Kol. 2:8; 2Tés. 3:6; 2Tim. 3:5; Tit. 3:10; 2Yuh. 10. ■ 16:18 Ez. 13:18; Fil. 3:19. ■ 16:19 Mat. 10:16; 1Kor. 14:20. □

16:20 «Amanliq-xatirjemlik **Igisi bolghan Xuda**» — esliyi tilida «Amanliq-xatirjemlikning Xudasi». ■ 16:21

Ros. 13:1; 16:1; 17:5; 20:4; Fil. 2:19; Kol. 1:1; 1Tés. 3:2; 1Tim. 1:2. □ 16:22 «ushbu **xetke qelem tewretküchi menki Tertiyumu Rebde silerge salam yollaymen**» — rosul Pawlusning közi

ajiz bolghachqa, adette yaremchige xetlirini yazduratti. Tertiy uning üçhün «Rimliqlargha»ning qelem tewretküchisi (xatiriligüchi) bolghanidi.

²³ Manga we öyide daim yighilidighan pütün jamaetke sahibxanliq qilidighan Gayustin silerge salam. Sheherning xezinichisi Érastus silerge salam yollaydu, qérindishimiz Kuwartusmu shundaq. ■

²⁴ Rebbimiz Eysa Mesihning méhir-shepqiti hemminglarga yar bolghay! Amin!

Dua we medhiye

²⁵ Uzun zamanlardin buyan sükütte saqlinip kelgen sirning wehiy qilinishi boyiche, méning arqiliq yetküzülgen bu xush xewer, yeni Eysa Mesihning jakarlinishi bilen silerni mustehkemleshke qadir Bolghuchigha *shan-sherep bolghay!* ■ ²⁶ Sir bolsa insanlarni étiqadtiki itaetmenlik yoligha élip bérish üçün, menggü hayat Xudaning emrige binaen hem biwasite hem burunqi peyghemberlerning yézip qaldurghanliri arqiliq, hazir barliq ellerge wehiy qilindi; ²⁷ shundaq qilghan birdinbir dana Bolghuchi Xudagha Eysa Mesih arqiliq shan-sherep ebedil'ebed bolghay! Amin!

■ **16:23** Ros. 19:22; 2Tim. 4:20.

■ **16:25** Ef. 1:9; 3:9,20; Kol.

1:26; 2Tim. 1:10; Tit. 1:2; 1Pét. 1:20.

Muqeddes Kalam (latin yéziq)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Latin script

Copyright © 2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 12 Sep 2021

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5